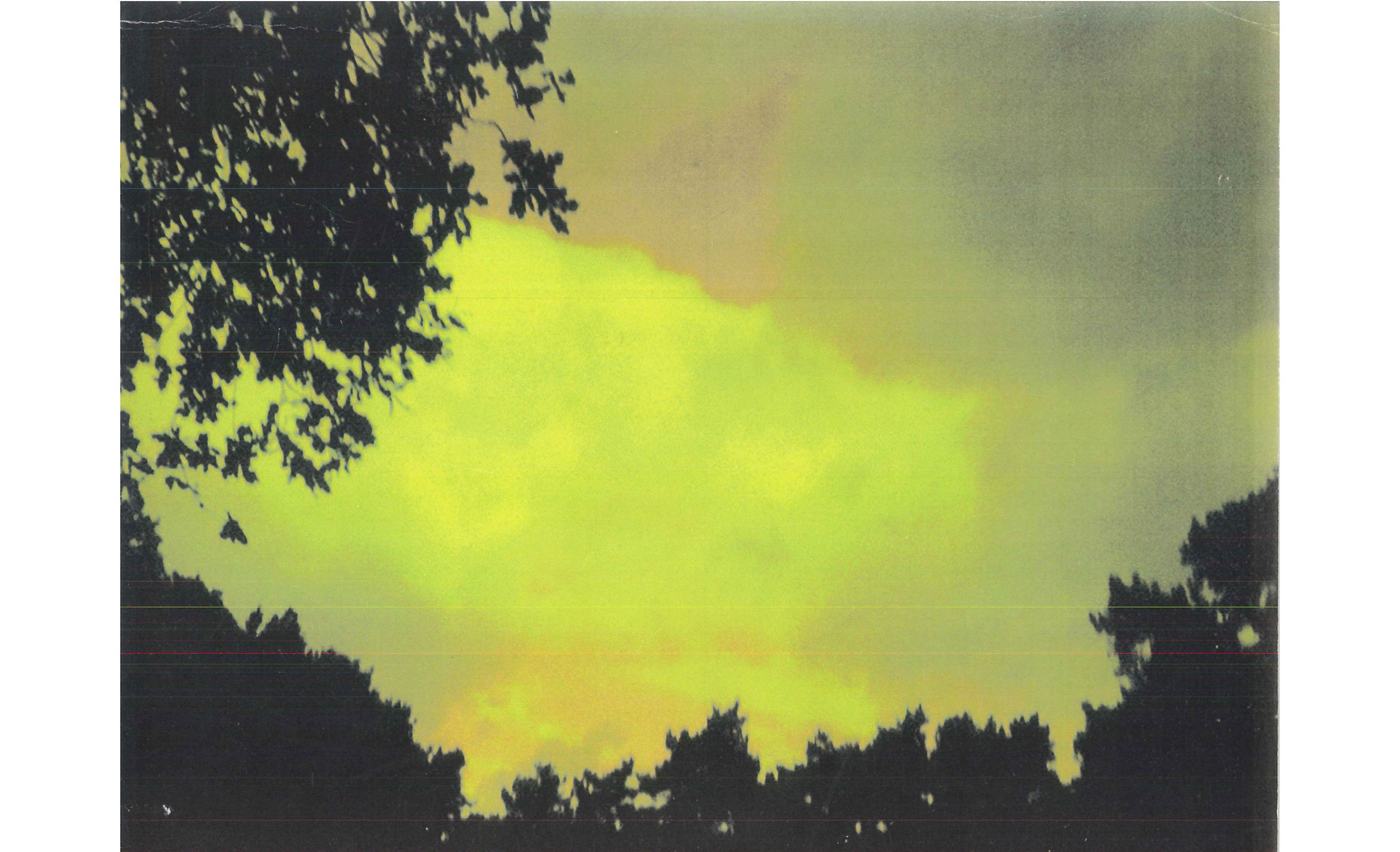

studieopdracht voor het opstellen van een masterplan voor

DE HOGE RIELEN

te Kasterlee met tussenkomst van de vlaamse bouwmeester

COUSSEE & GORIS
ARCHITECTEN

MOLENAARSSTRAAT 111
9000 GENT

T 0032 (0) 9 265 85 20

F 0032 (0) 9 265 85 29

Inleiding

Onze studie van het domein De Hoge Rielen is een zoektocht naar het begrijpen van het natuurdomein en het gebruik door zijn bewoners.

Vooreerst hebben wij het terrein van 230 ha voor onszelf in kaart gebracht. Hierbij zijn thema's als omgeving, militair domein, natuur, gebouwen en bezetting aanleiding geweest om het domein op te delen in 4 zones. Elke zone heeft specifieke kenmerken.

De eerste zone bevat voornamelijk logistieke gebouwen die al dan niet door de bewoners van het domein worden gebruikt.

In de overige 3 zones zijn gevarieerde landschappelijke kenmerken aanwezig in combinatie met min of meer gemuteerde loodsen. Het domein kent een grote complexiteit aan natuurlijke elementen die het uiterst boeiend maakt.

De grote verscheidenheid aan vegetatie en beplanting en het wisselende landschap worden versterkt door een steeds terugkerend gebouw dat werkt als een merkteken: de militaire loods. De regelmaat waarmee de loods ingepland is, alsook de constructieve en typologische eenvoud van de constructie, versterken alleen maar het natuurlijke element van het domein.

De loodsen in hun originele staat drukken hierdoor rust uit en het ritme waarmee ze voorkomen werkt haast meditatief. Omdat vele loodsen gemuteerd werden om te voldoen aan comforteisen wat betreft huisvesting, is het traject doorheen het terrein verstoord.

De footprint van het domein is nogthans de kracht die uitgaat van de eenvoudige reeksen loodsen in combinatie met het natuur-landschappelijke.

Een studie naar herstel van het typologisch gebouw alsmede het zoeken naar een duurzame oplossing voor de al dan niet gemuteerde loodsen was een tweede deel van ons onderzoek.

Een derde en laatste deel was vooral gericht op het onderzoek naar nieuwe uitdagingen voor het domein en het ontwikkelen van een landschappelijke visie. Hier hebben wij de programmatorische mogelijkheden van de 1ste zone bestudeerd; een zone die wij verder definiëren als de 'Boomerang'.

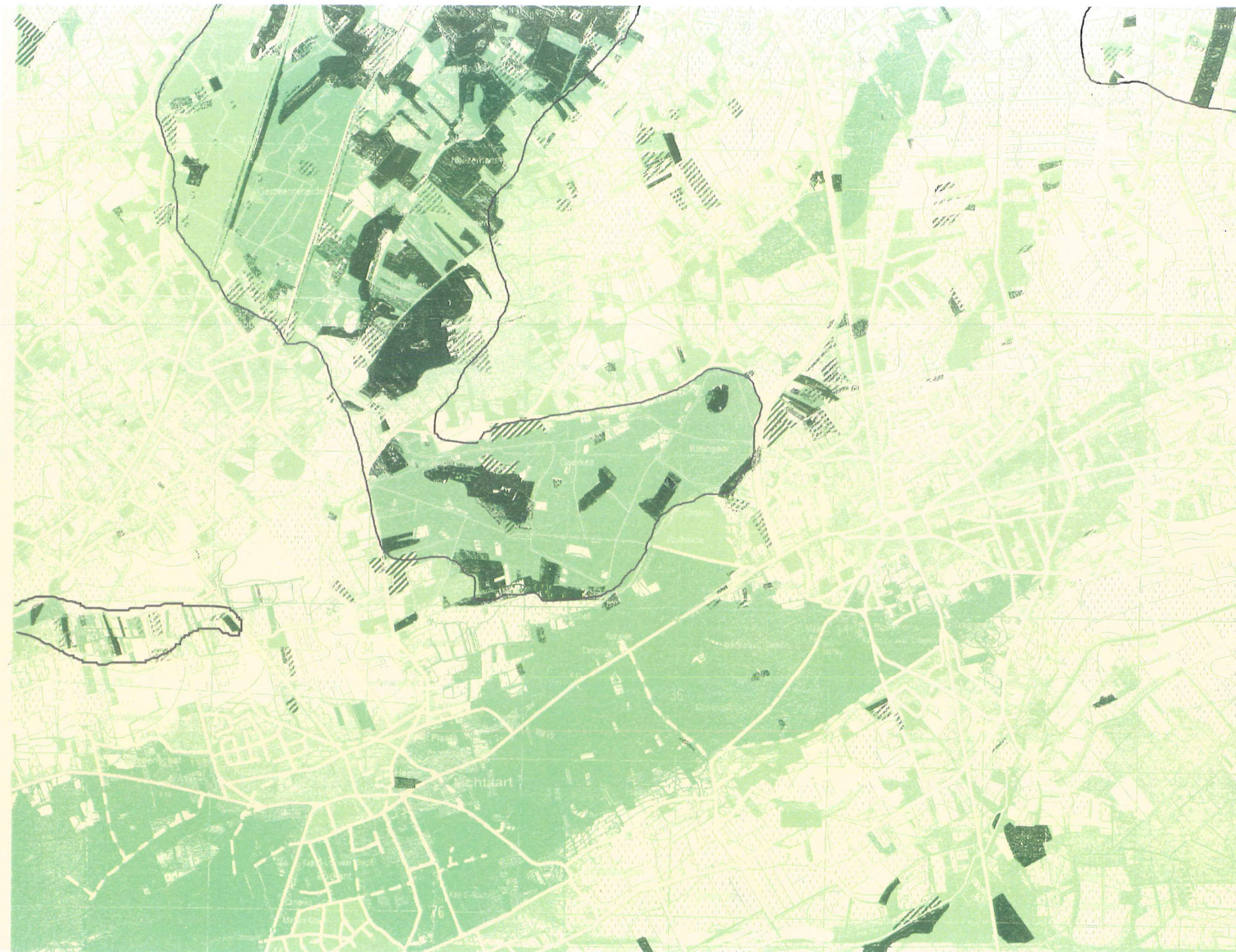

Reliëf.

Hoge Rielen situeert zich op een plateau tussen het dal van de kleine en grote Kaliebeek en de Rulloop. Ten zuiden van de Rulloop ligt de Kempische Heuvelrug die de Netevallei van de Aa-vallei afscheidt. De duinen te NO van het domein maken deel uit van een duinengordel die door overexploitatie en het afbranden van bodems is begonnen stuiven.

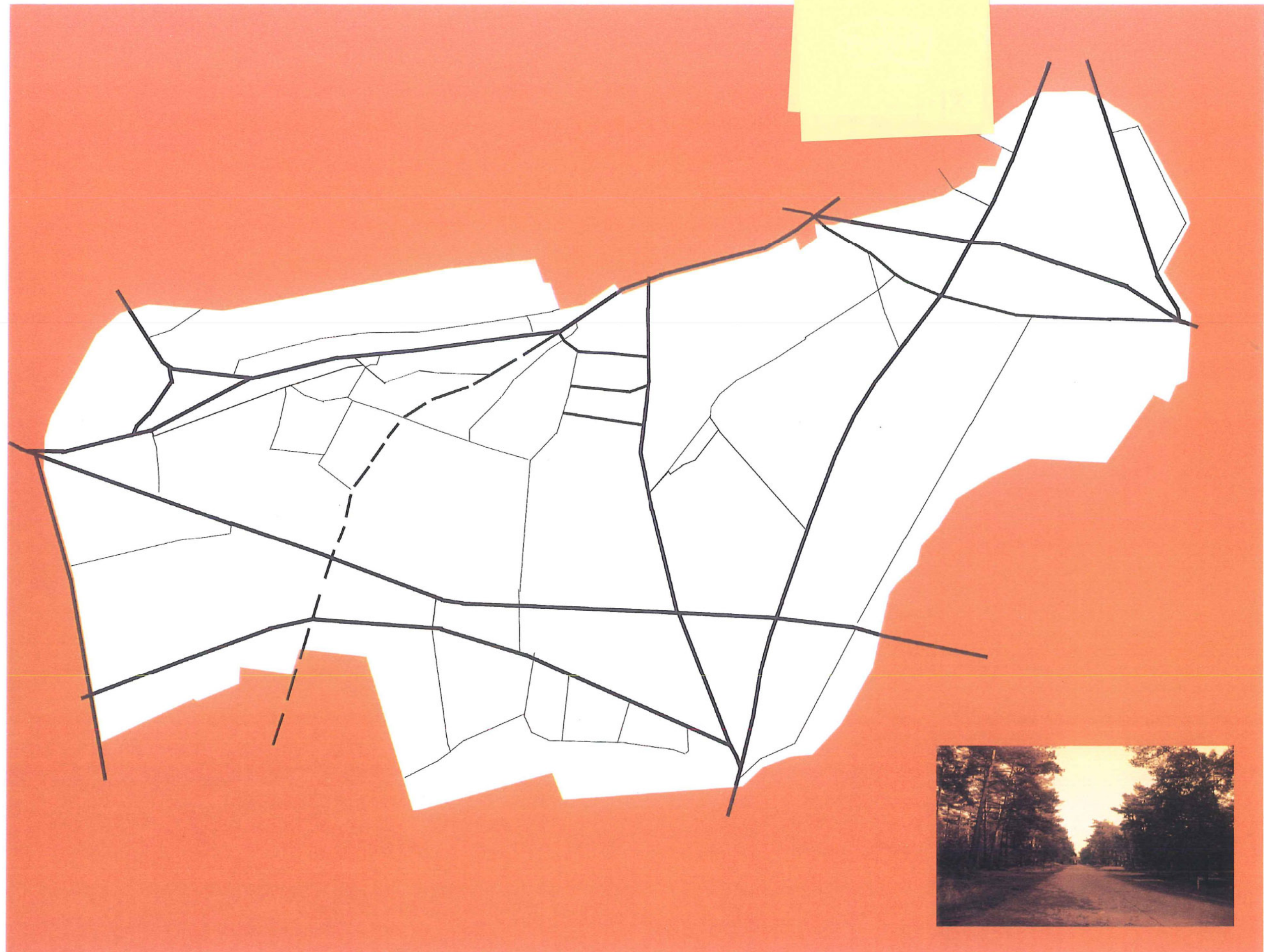
Water. Het domein is voorzien van enkele vennen, maar is voor het overige een relatief droog gebied. De Rulloop vormt de begrenzing aan de zuidzijde.

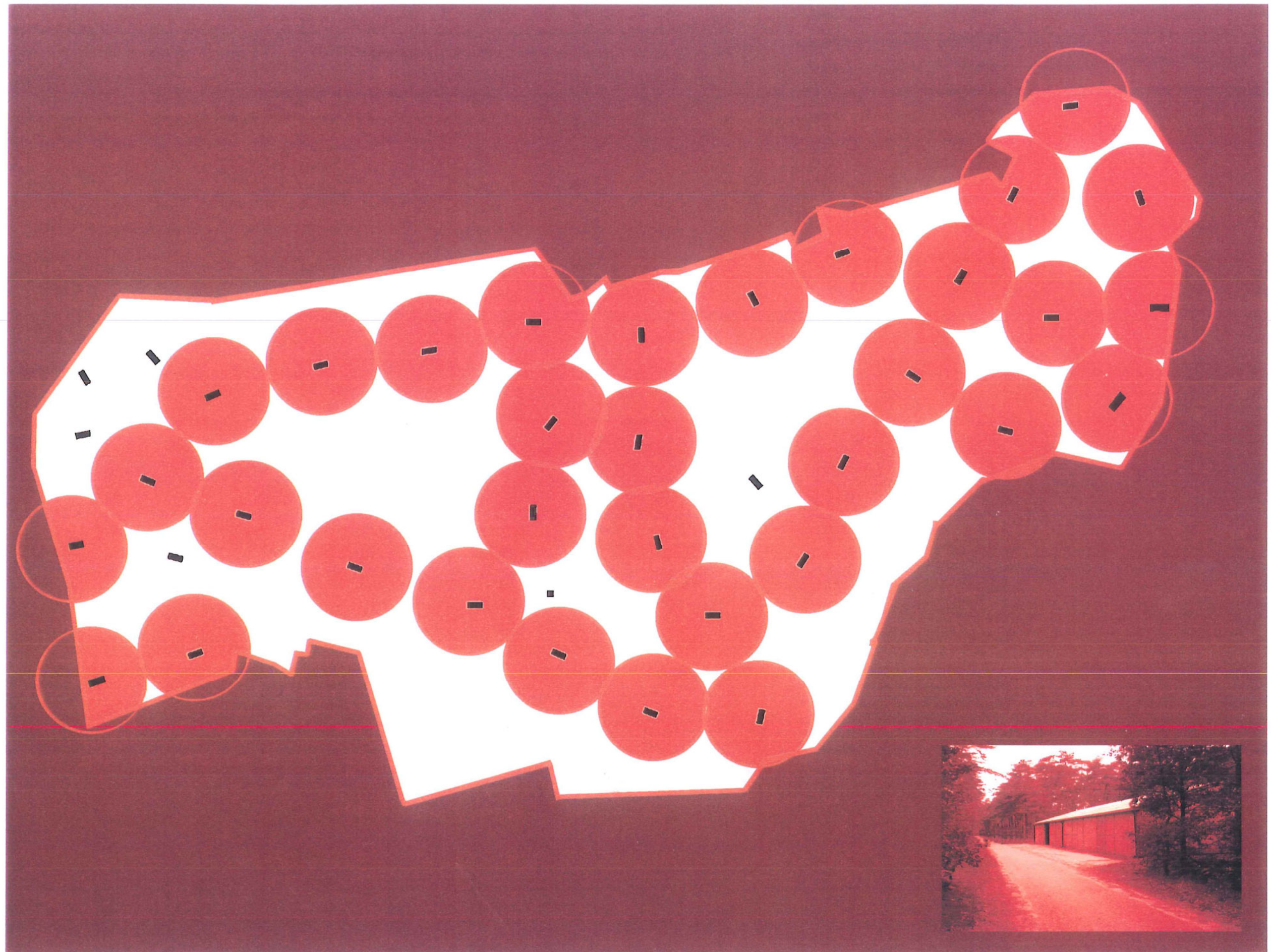
Natuur. Het domein vormt samen met het para-domein Tielen een aaneengesloten zone met groot belang qua fauna en flora

Wegen. Het wegennet doorheen het domein geeft aan dat de het domein voor 1950 een continuïteit betekende met het Landschap. De bestaande wegen op het domein waren wegen die gebieden van de gemeenten Tielen, Kasterlee en Lichtaart met elkaar verbonden.

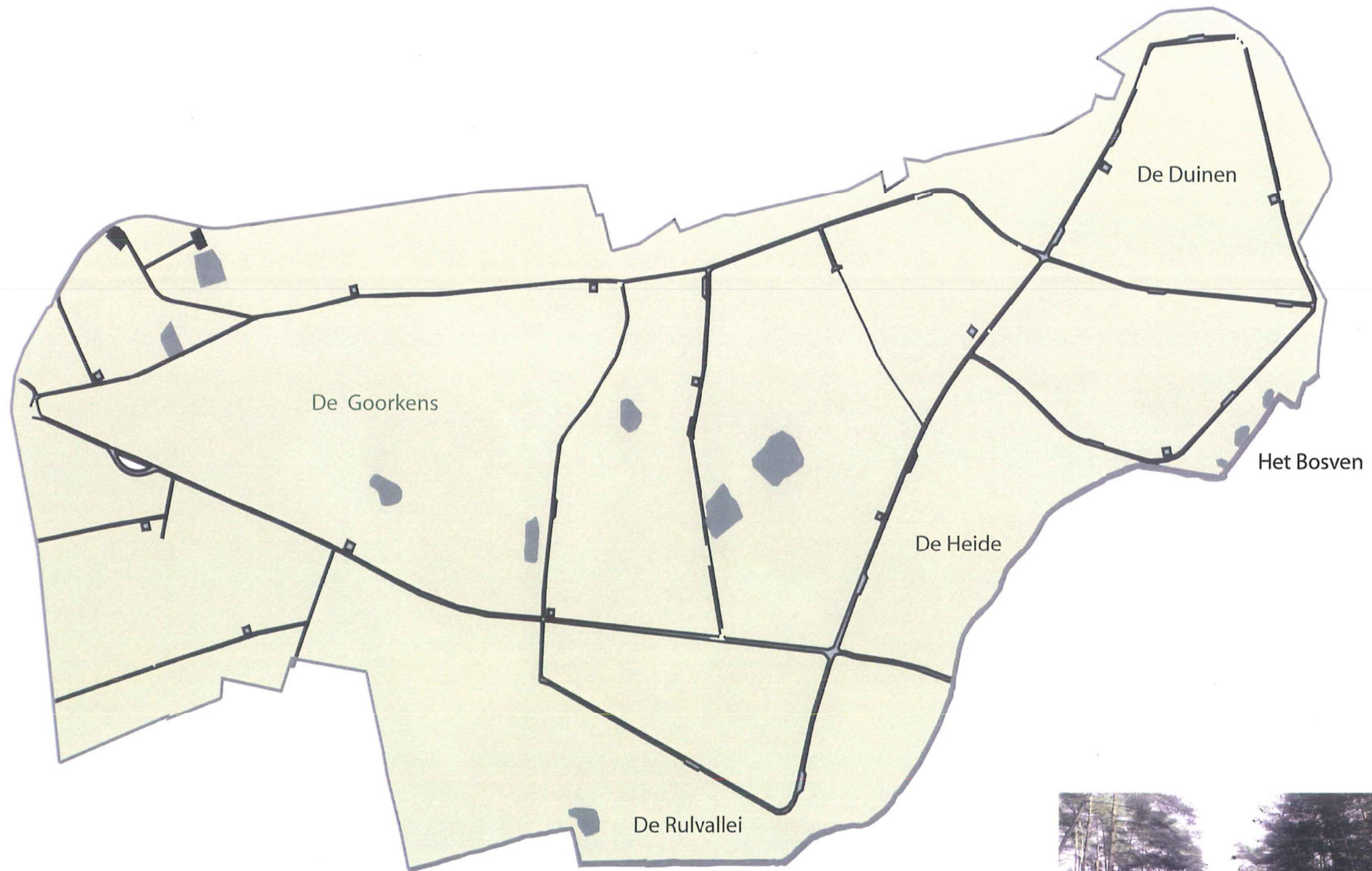

Oude wegen. Het militair domein gebruikt een aantal bestaande wegen die op het onteigende gebied aanwezig waren.

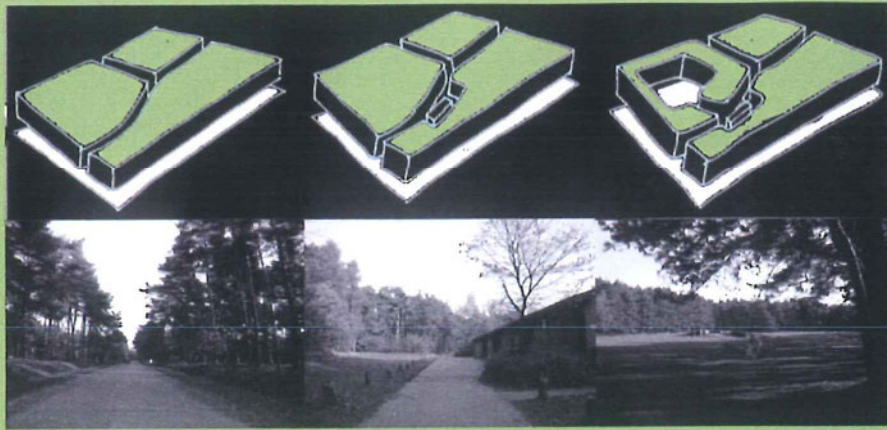
Schutkring.

De aangelegde munitieopslagloodsen liggen op een regelmatige afstand van elkaar binnen hun eigen schutkring. Het domein kan bijgevolg gelezen worden als een munitiedepot dat over een oppervlak verspreid moest worden. De schutkring heeft een straal van 117 meter groot waardoor de loodsen op een afstand van ongeveer 235 meter van elkaar liggen. Deze militaire afstand zorgt voor de ritmering van het terrein, waardoor elke loods een gebied kan claimen.

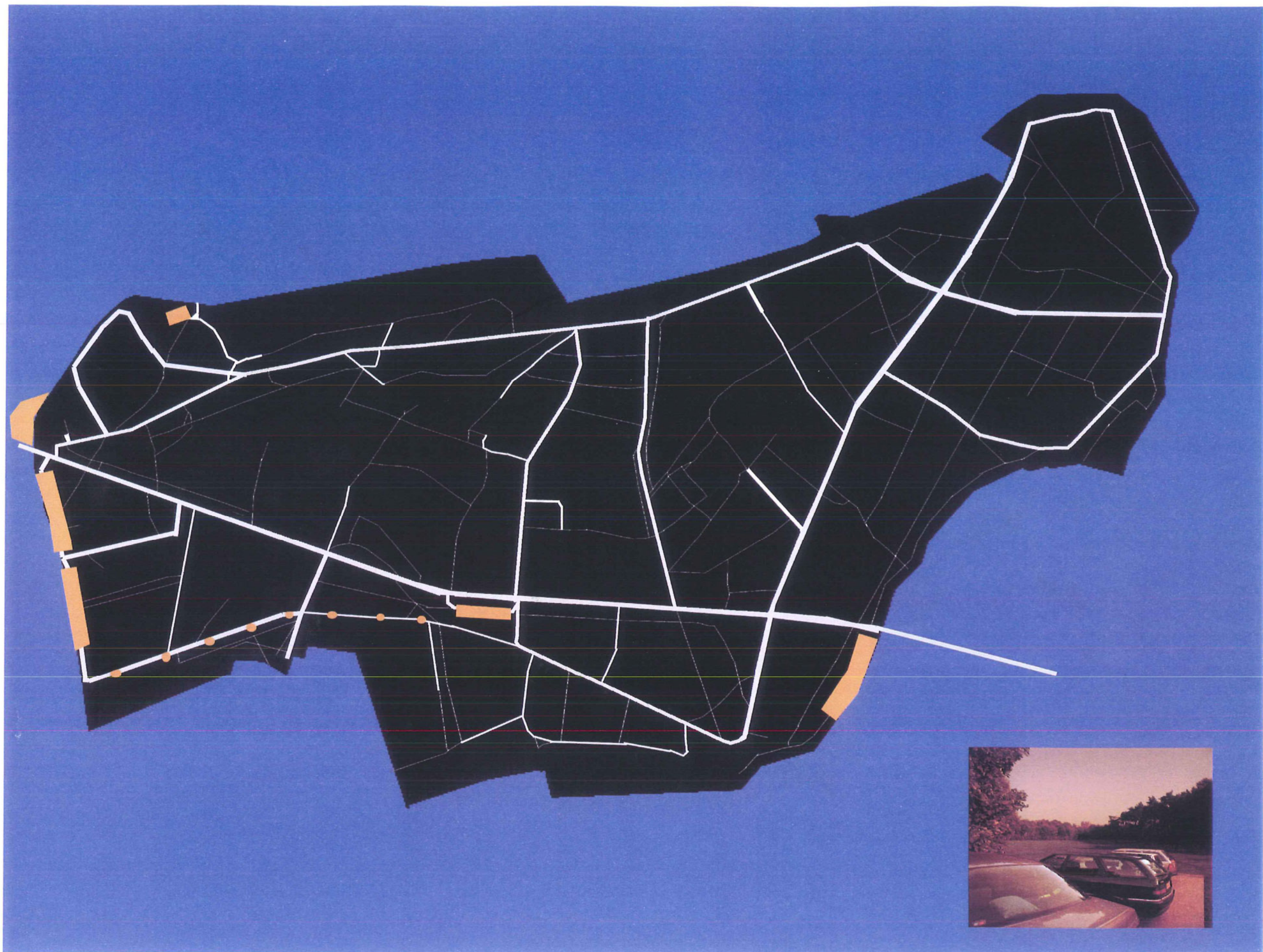
Verharde wegen.

Op het terrein is een gedeelte van de wegen voorzien van een betonverharding. Deze verharding vormt één beeld met de serie loodsen en de dennen langs deze wegen. De natuurgebieden liggen in een zones omarmd door verharde wegen of in de grenszone van het gebied.

Open - Gesloten.

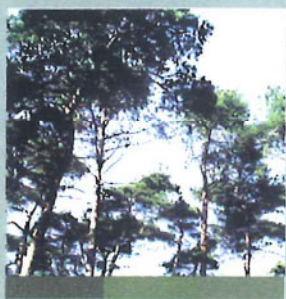
Op het domein situeren zich drie soorten open ruimten: de lineaire ruimten van wegen, open ruimten langs de verharde wegen en tenslotte ook de ingesloten ruimten of 'groenkamers'.

Parkeerterrein. Op één terrein na (P4) zijn alle parkeerterreinen gelegen aan de rand van het domein. Door het parkeerterrein van het educatief centrum midden in het terrein te situeren, is beperkt verkeer in het domein aanwezig.

Leveringen. Enkele gebouwen dienen regelmatig van leveringen voorzien met lichte voertuigen. De meeste van deze gebouwen zijn gesitueerd in de noord-westelijke zone van het terrein nabij het onthaalcentrum.

Naaldbos.

Het overgrote deel van het domein is voorzien van Oostenrijkse dennen die typisch zijn voor de aanplantingen die gebeurden onder Margareta van Oostenrijk.

Gemengd bos. Aan de noord-oostzijde is een deel gemengd bos voorzien met naald en loofhout. Gemengd bos komt verspreid voor.

Loofbos. Verspreid over het domein zijn ook delen van uitsluitend loofhout te vinden.

Grasland.

Grasvlakten situeren zich vooral op de hoger gelegen delen aan de noordzijde van het terrein. Verder zijn graslanden voorzien in de 'groenkamers' die dikwijls als kampeerterreinen dienst doen.

- Naaldbos.** Het overgrote deel van het domein is voorzien van Oostenrijkse dennen die typisch zijn voor de aanplantingen die gebeurden onder Margareta van Oostenrijk.
- Gemengd.** Aan de noord-oostzijde is een deel gemengd bos voorzien met naald en loofhout.
- Loofbos.** Verspreid over het domein zijn ook delen van uitsluitend loofhout te vinden.
- Grasland.** Grasvlakten situeren zich vooral op de hoger gelegen delen aan de noordzijde van het terrein. Verder zijn graslanden voorzien in de 'groenkamers' die dikwijls als kampeerterreinen dienst doen.
- Heideland en duinen.** Heide is terug te vinden in de natuurgebieden op het domein. De duinen daarentegen situeren zich uitsluitend in het noord-oostelijke deel van het domein.

Reliëf. Op het terrein zijn verscheidene 'pannen' en 'plassen' aanwezig wat het reliëf gevarieerd maakt. Ook restanten van de zandheuvelds rond de loodsen zijn merkbaar aanwezig op het terrein

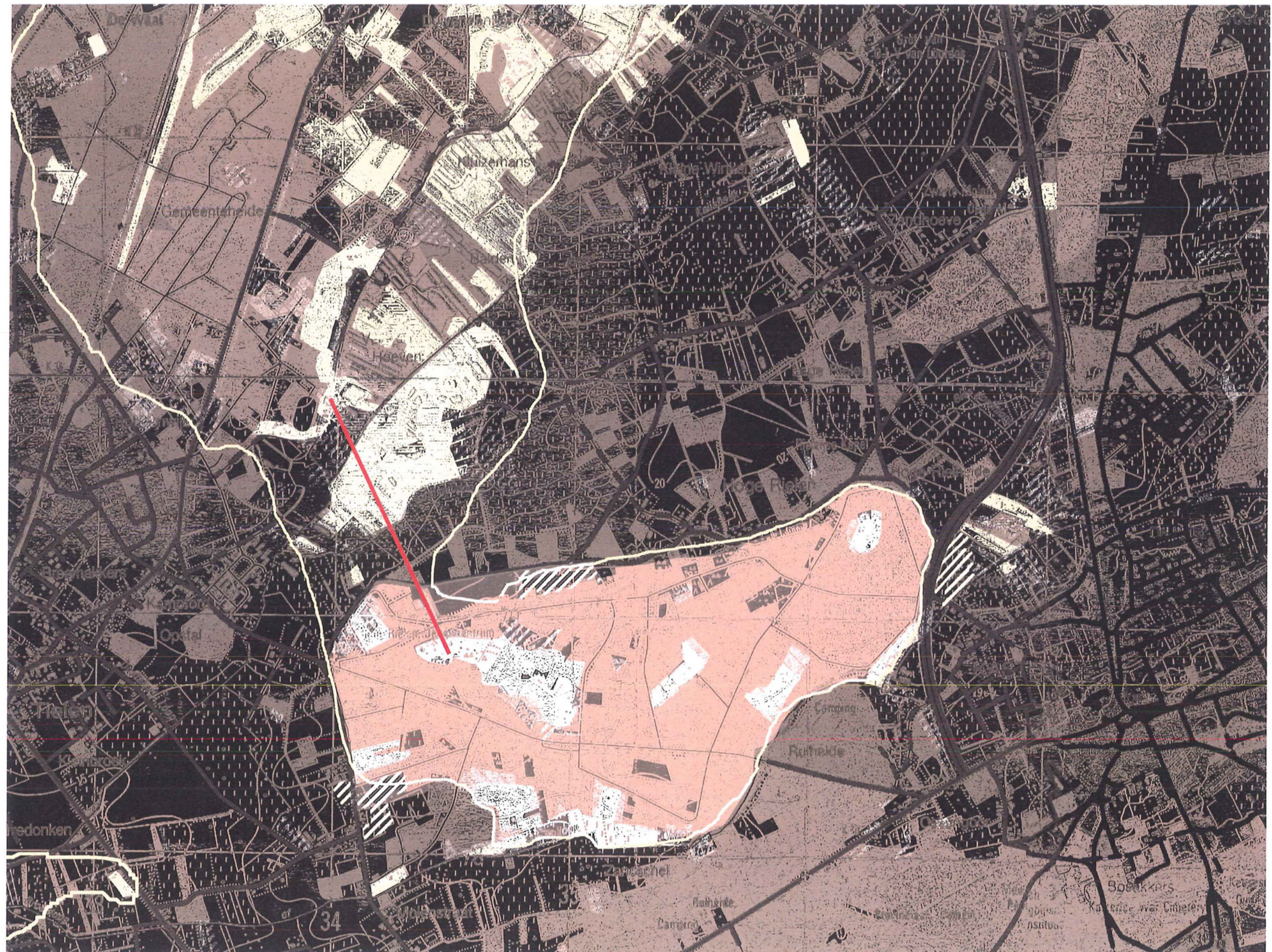
Heideland en duinen. Heide is terug te vinden in de natuurgebieden op het domein. De duinen situeren zich uitsluitend in het natuurgebied in het noord-oostelijke deel van het domein.

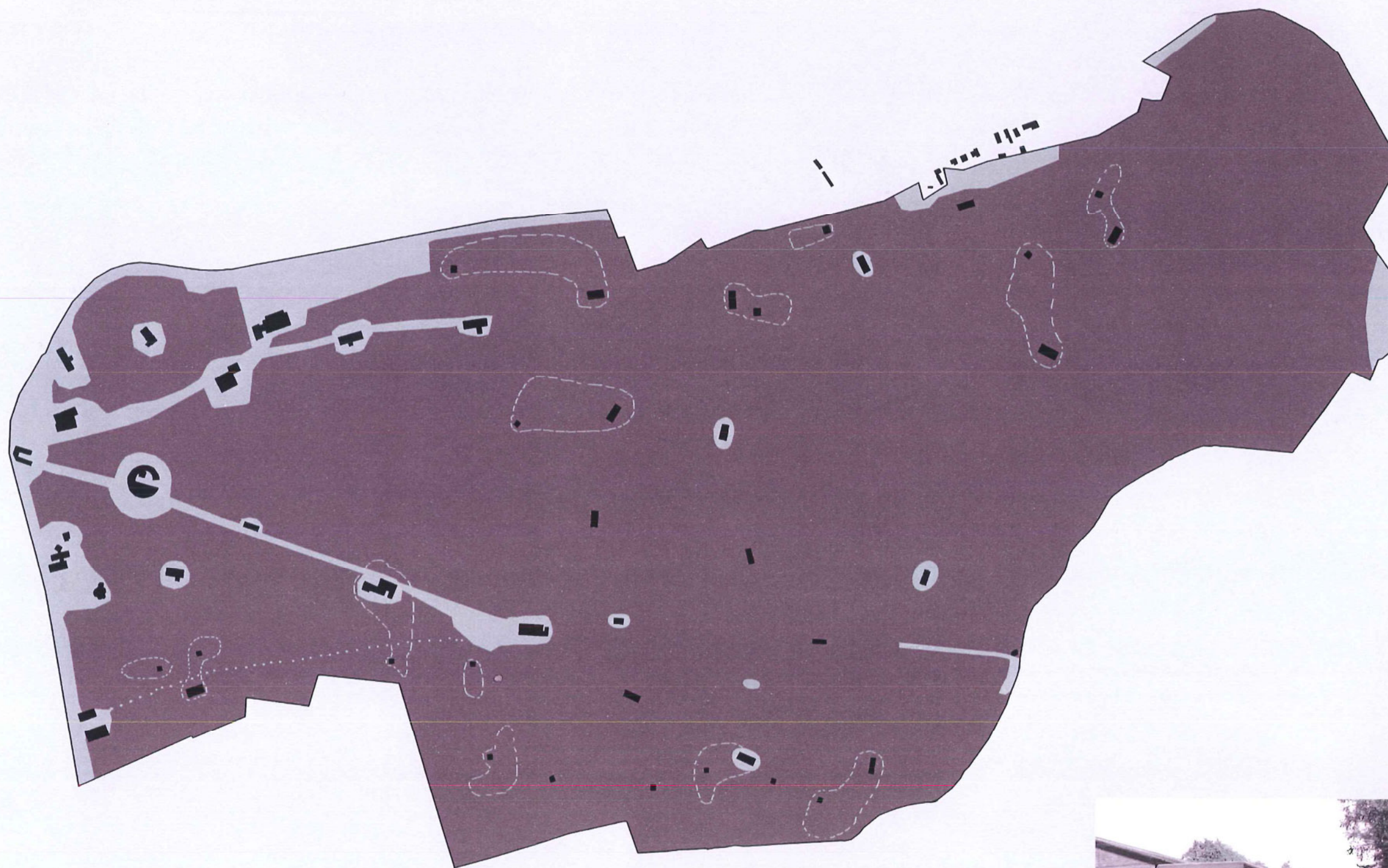
Natuurwaardering. De wetenschappelijke kaart geeft het belang aan van de flora en vegetatie op het terrein.

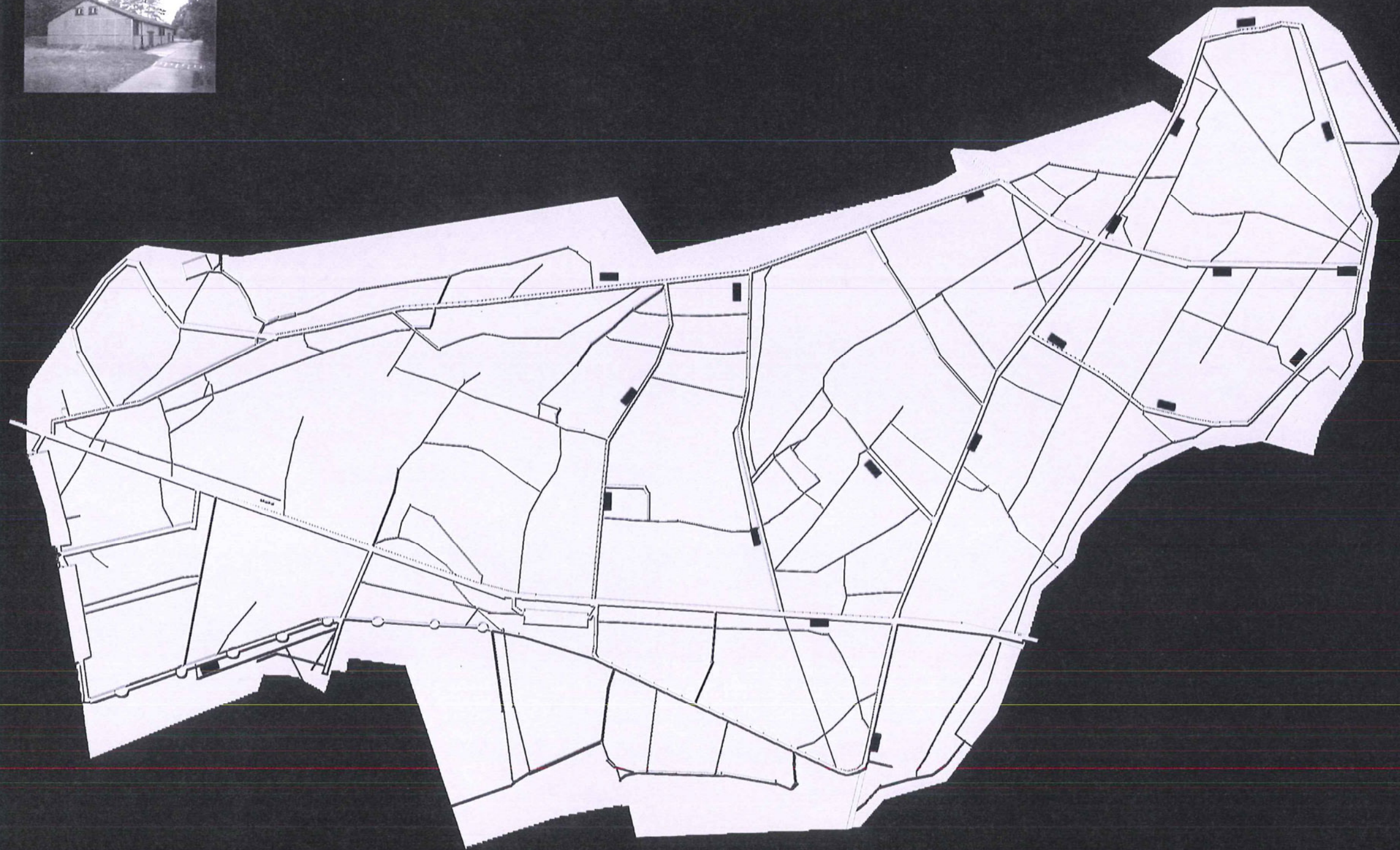
Landschapswaardering. Bepaalde delen van het domein hebben een grote landschappelijke waarde.

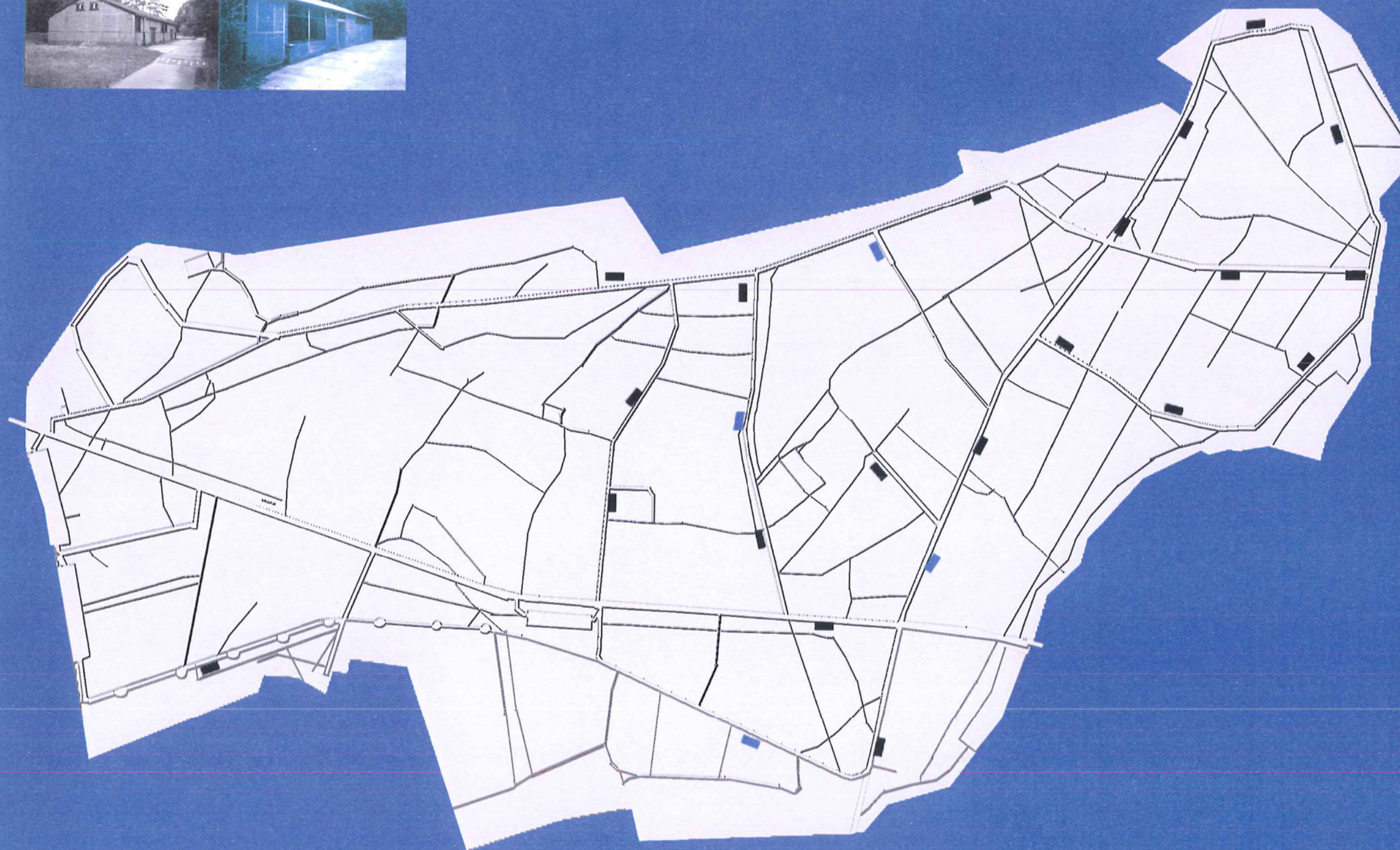
Faunistische passage. Het aanwezige wild op het domein kent een corridor naar het gebied ten noorden van het terrein waar het parakamp van Tielen is gevestigd. Deze passage loopt in de zone tussen sporthal en technische dienst.

Verstoring. Vooral de west- en noordgrens van het domein zijn onderhevig aan geluidshinder en verstoringfactoren.

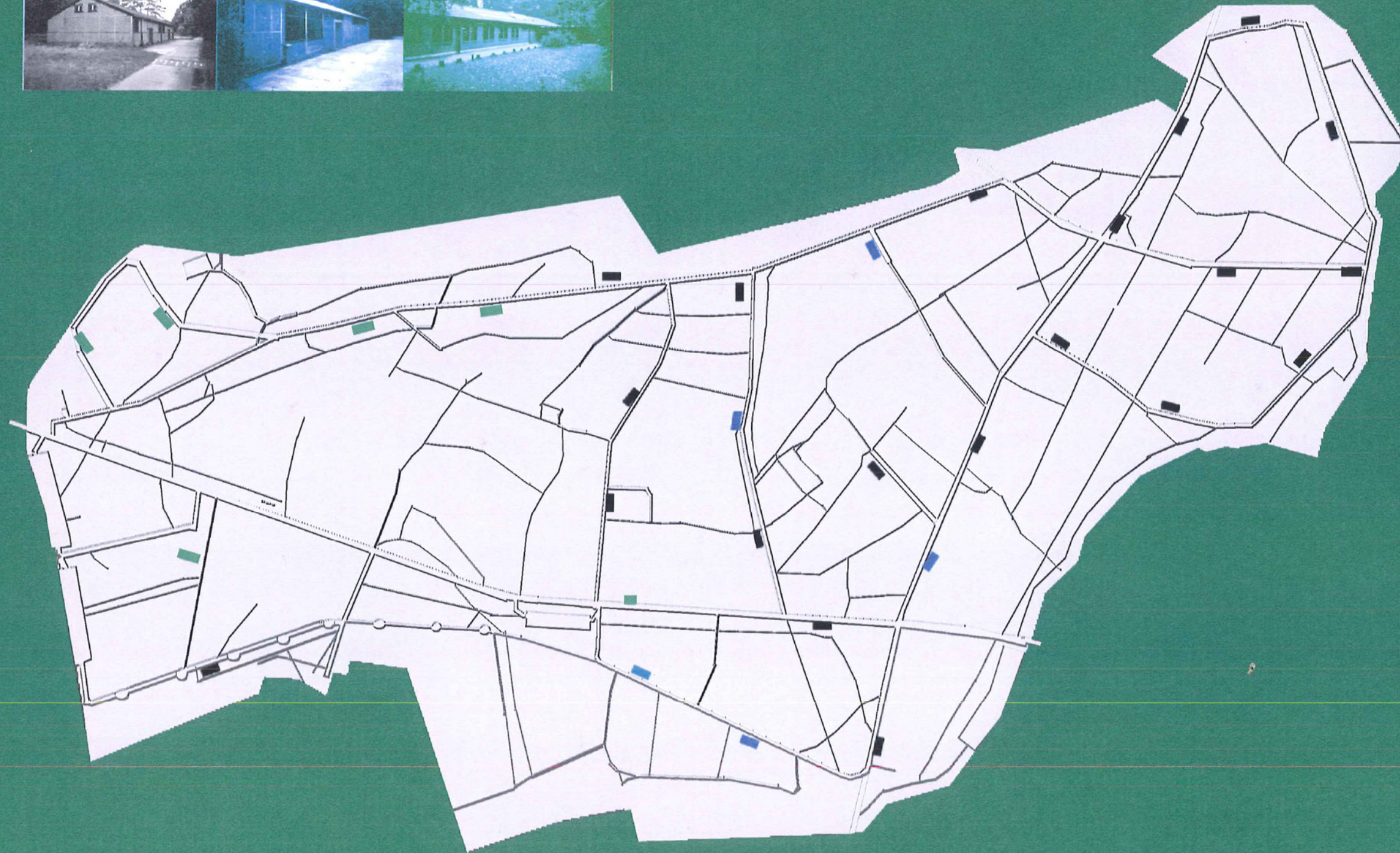

Niet gemuteerde loodsen. De originele loodsen liggen allen in het oostelijk deel van het domein.

Licht gemuteerde loodsen.

De licht verbouwde loodsen bevinden zich vooral in de middenzone van het domein

Zwaar gemuteerde loodsen. De zwaar gemuteerde loodsen liggen in het westelijke deel van het domein.

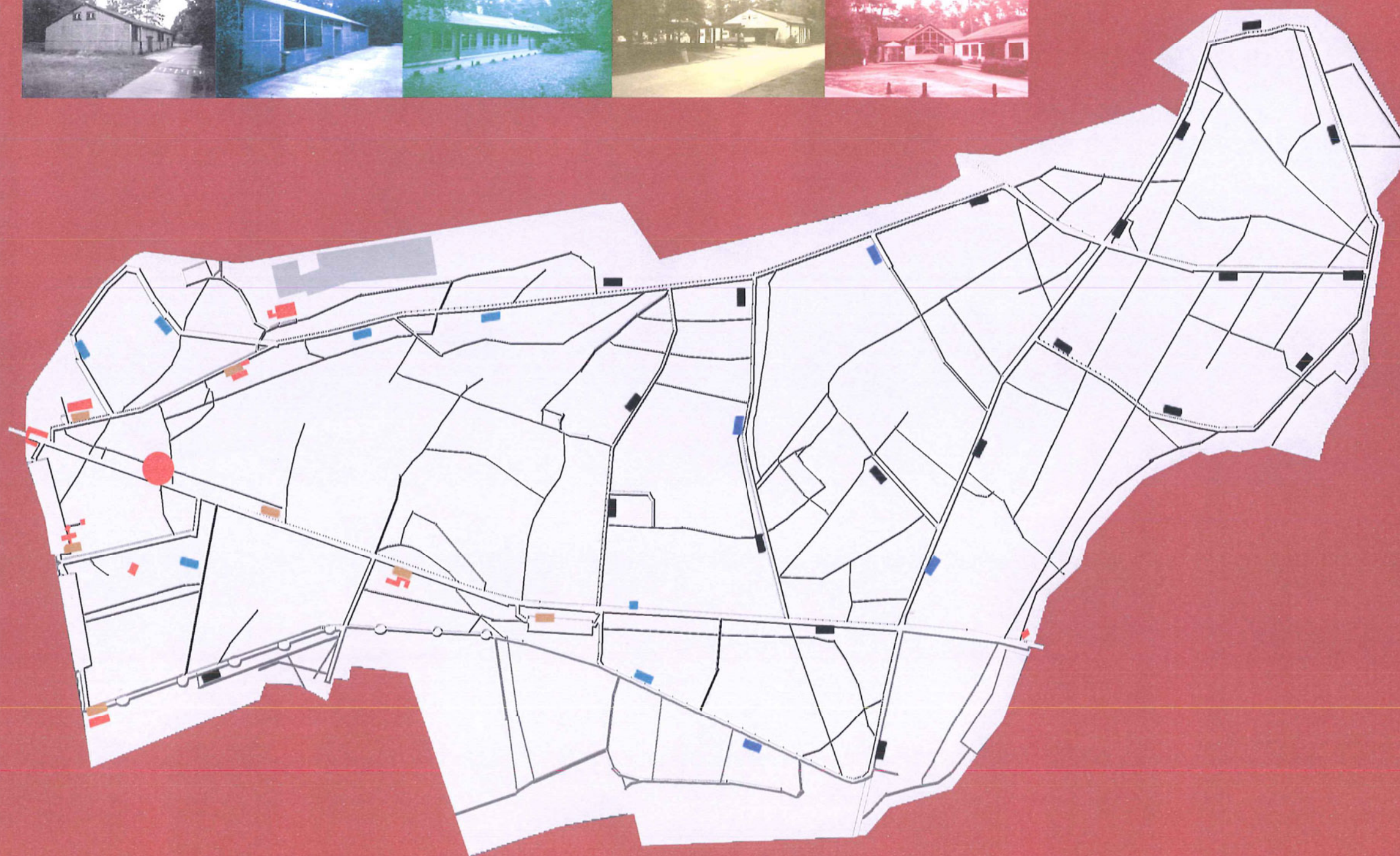

Zeer zwaar gemuteerde loodsen.

Deze liggen hoofdzakelijk op een weg vertrekkende van en in de buurt van het onthaalgebouw

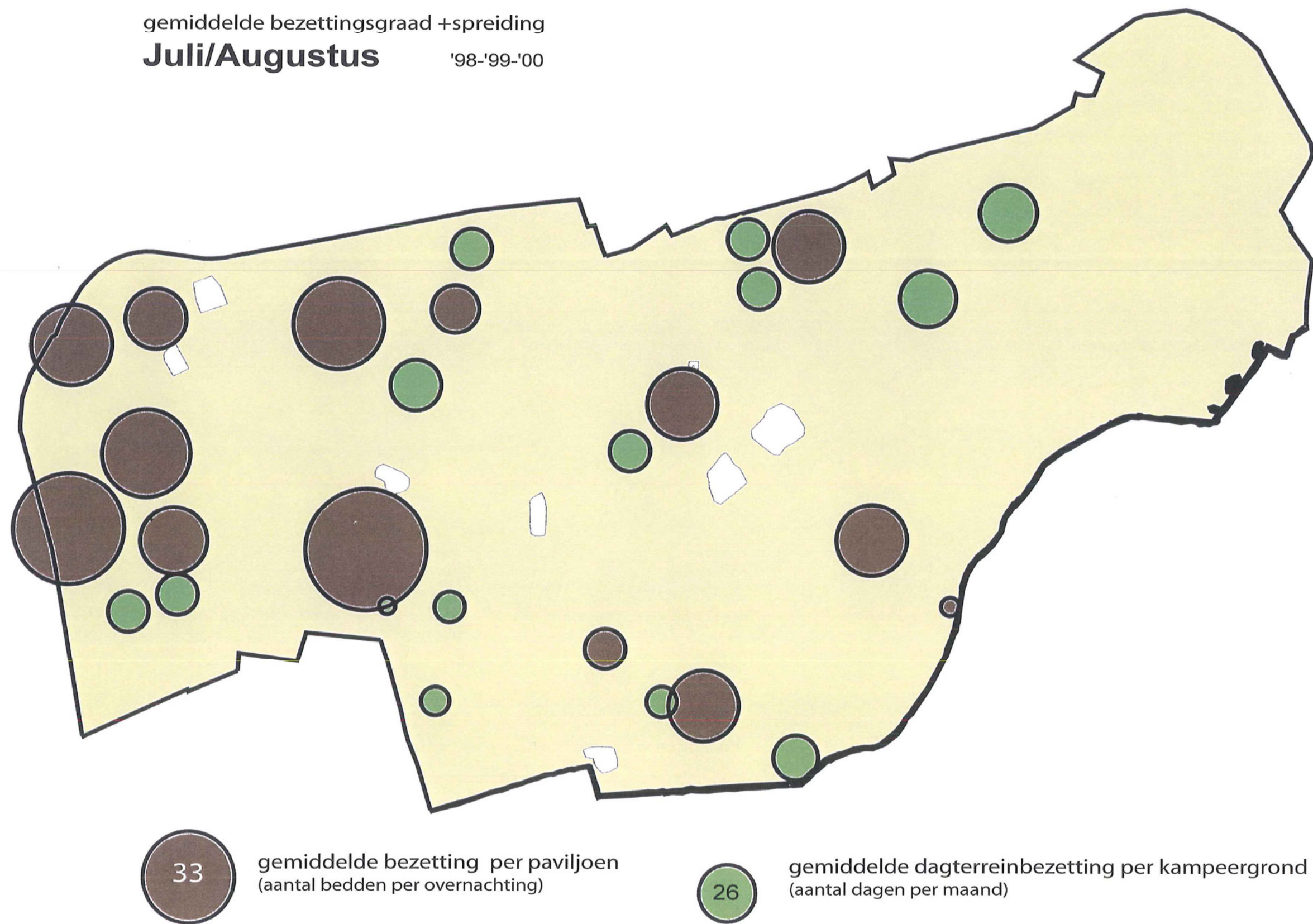

Verburgelijking. De mutatie van de loodsen tot verblijfsruimten betekent voor vele loodsen een transformatie van één open opslag - plaats tot een wooncomplex met ondermeer natte ruimten, leefruimten, slaapruidten en een inkomsgang. Een aantal paviljoenen horen zowel typologisch als architecturaal niet tot de reeks loodsen.

Toegevoegde gebouwen. Deze gebouwen zijn niet origineel en respecteren het ritme van de schutkringen niet
Zij behoren architecturaal niet bij de reeks loodsen

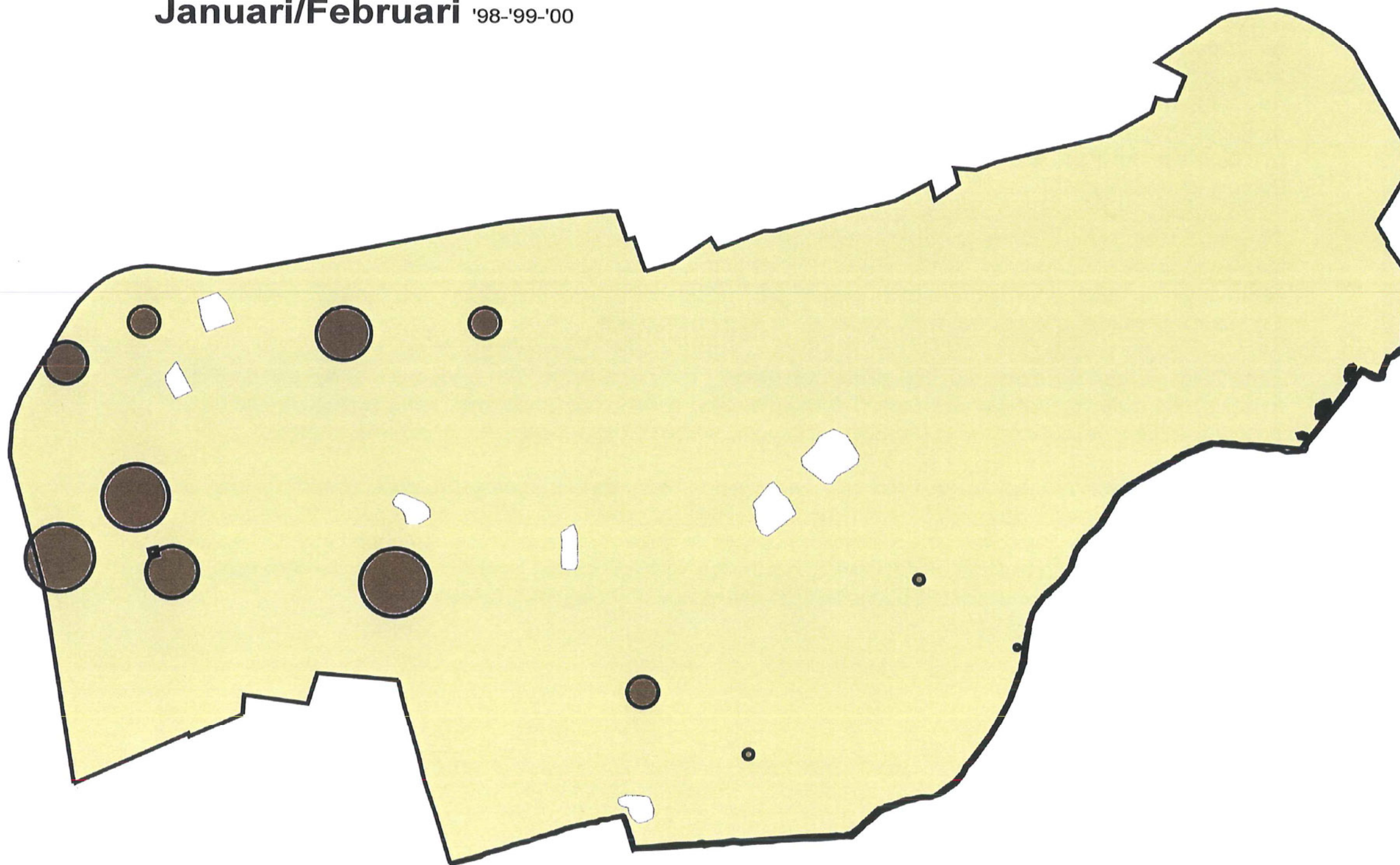
gemiddelde bezettingsgraad +spreiding
Juli/Augustus '98-'99-'00

Bezetting. De gemiddelde bezetting per dag in juli en augustus is verdeeld over bezetting in de paviljoenen en kampeerterreinen op de site. De zomer betekent ook de grootste spreiding.

gemiddelde bezettingsgraad +spreiding

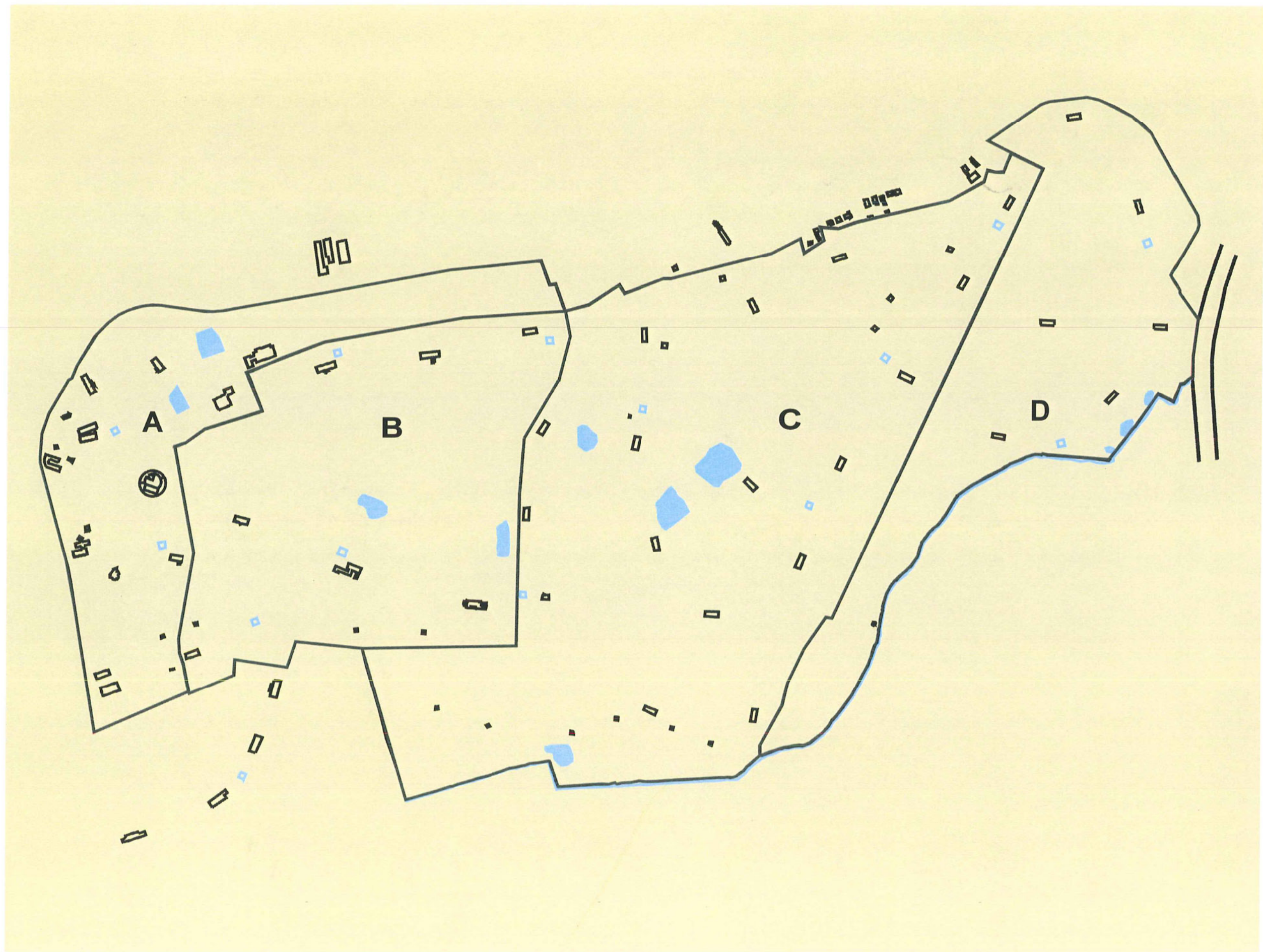
Januari/Februari '98-'99-'00

⑩ gemiddelde bezetting per paviljoen
(aantal bedden per overnachting)

Bezetting. De gemiddelde bezetting per dag in januari en februari is beperkt tot de paviljoenen in de buurt van het onthaalgebouw.

- Zone A: 'De boomerang' Deze zone strekt zich ten westen en ten noorden uit tot aan de weg van Tielen naar Kasterlee, ten zuiden tot aan de sportterreinen van de gemeente. In deze zone is de verstoringgraad het grootst en bevinden zich ook vooral logistieke gebouwen die typologisch weinig meer met de originele loodsen te maken hebben. Het betreft de sporthal met sportvelden, de herberg, het restaurant, de technische diensten, het onthaalgebouw en de winkel, het huis van de domeinwachter, het jeugdhotel, de vergaderruimten en de uitleendienst. De gebouwen moeten gemakkelijk te bereiken zijn met lichte voertuigen. De input van buiten het terrein is groot. Zij vormen tevens een buffer tussen het domein en de omgeving.
- Zone B: De zone ligt omgrenst door de andere zones. In deze zone is de verstoringgraad beperkt door de aanwezigheid van het grootste natuurgebied 'De Goorkens'. Toch is er nog verstoring door de aanwezigheid van een educatief centrum dat beperkt bereikbaar is met de wagen. De loodsen in deze zone zijn bijna allen licht tot zwaar verbouwd. De bezettinggraad is groot zowel in de winter als in de zomerperiode.
- Zone C: Zone C ligt met de noordzijde aan een zijweg van de weg Tielen-Kasterlee. Ten zuiden grenst het aan de Rulloop. In deze zone is de verstoringgraad beperkt doordat er bijna enkel zomerpaviljoenen aanwezig zijn en hierbij de bezetting beperkt is. De loodsen in deze zone zijn licht verbouwd of aanwezig in hun originele toestand.
- Zone D: De westelijke grens van deze zone wordt ongeveer gevormd door de oude gemeentegrens tussen Lichtaart en Kasterlee, de overige grenzen zijn bepaald door de Rulloop ten zuiden, de verbindingsweg rond Kasterlee ten oosten en de weg van Kasterlee naar Tielen ten noorden. In deze zone is de verstoringgraad bijna nihil doordat er geen bezetting is, uitzondering is de verstoring vanaf de verbindingsweg rond Kasterlee. Bovendien liggen in dit gebied 3 van de 5 natuurgebieden. De loodsen zijn aanwezig in hun originele toestand.

zones. We kunnen volgens de analyse van de aanwezige elementen het domein in 4 zones opdelen met eigen kenmerken.

Militaire infrastructuur

Het militair domein met zijn reeks loodsen vormt de footprint van het domein. De loodsen zijn gebouwd als een reeks en op een regelmatige afstand van elkaar langs de wegen gebouwd. Het is hun sterke typologie en eenvoud van constructie die ze bijzonder maakt. Door het toepassen van reeksen ontstaat ook automatisch een traject doorheen het terrein. Het terrein wordt gepersonaliseerd door de opeenvolging van loodsen.

De herkenbaarheid van de loods vormt een contrast het wisselende landschap en zijn gevarieerde vegetatie. De natuur wordt door de architectuur versterkt. Als men het ritme wil herstellen van de loods zou men de loodsen in hun oorspronkelijke staat moeten terugbrengen. Enkel indien het beeld dat men heeft van de loods in zijn zuivere en herhaalde vorm wederkeert zal men het herkennen als een reeks. Hierbij stelt men zich de vraag of het beeld van de militaire loods als beeld op zich nog belangrijk is. Het programma van het domein is immers gewijzigd. De gebouwen zijn geen militaire opslagruimten meer maar worden in de meeste gevallen 'shelters', als het ware 'stenen tenten'. Het beeld van een

beleefbare tent past nagenoeg perfect bij het programma van een nationaal en internationaal jeugdcentrum zoals het in 1976 werd geconcipeerd. De gebouwen werden als dusdanig gerecupereerd en aangepast aan de comfortnaden die vereist zijn voor bewoning. Dit ging ten koste van het typologisch aspect der gebouwen. De herkenbare reeks werd verstoord doordat verscheidene loodsen op een morfologisch wisselende wijze werden verbouwd. Het beeld van een versteende tent werd getransformeerd naar het beeld van een eigenzinnig bouwwerk. Bijkomend probleem is de staat waarin vele van de originele loodsen zich bevinden. Hun patina is opmerkelijk maar verbergt enkele bouwfysische problemen. Het asbestprobleem van de daken is een ernstig probleem bij renovatie, maar indien ze worden vervangen verdwijnt ook de patina waardoor de loodsen artificieel overkomen. Hierbij komt de kostprijs van de asbestverwerking, de afbraakkosten en de kosten van een vernieuwd dak.

Glazen tenten

Wij menen dat de waarde van de militaire loods erin bestaat dat zij als artefact met haar patina dient geconserveerd. Verscheidene voorbeelden van archeologische sites waren een inspiratiebron. We denken hier in het bijzonder aan de overkoepelende structuren in het Griekse Efese aan de Turkse westkust en de archeologische site van Akrotiri op het cycladeneiland Santorini. Beide oplossingen suggeren een oplossing van conserveren door het fysisch en klimatologisch afschermen van het artefact. Het precieus van het gebouw wordt hierbij nog meer beklemtoond. [zie foto Efese en Santorini]
Bij ons onderzoek zochten wij tevens een oplossing die het herstel van de reeks kon bewerkstelligen. Hierbij zochten wij een huid die qua constructie als een Russische pop, een Matrioshka, een nieuwe huid over de bestaande loods aanbrengt.

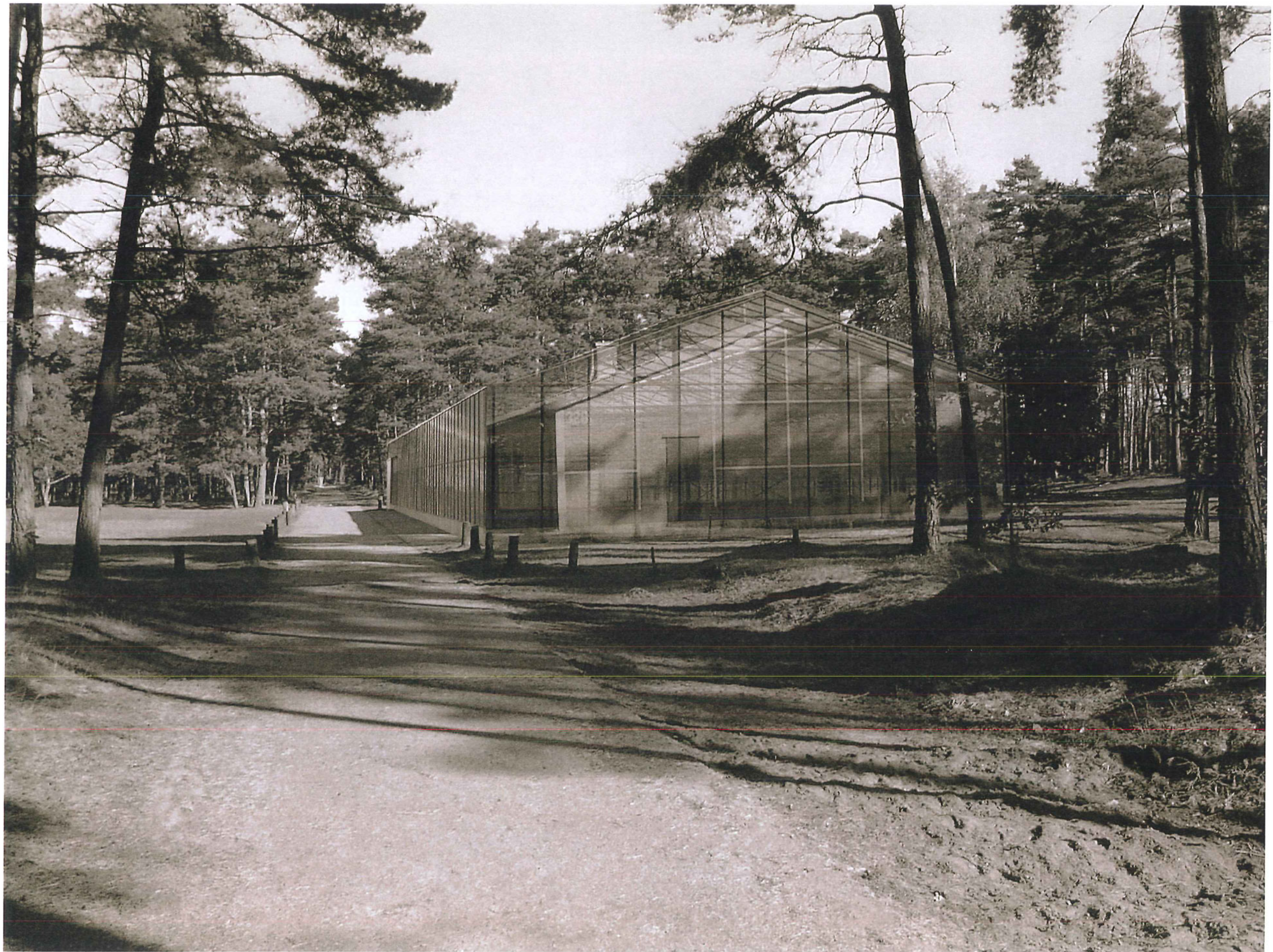

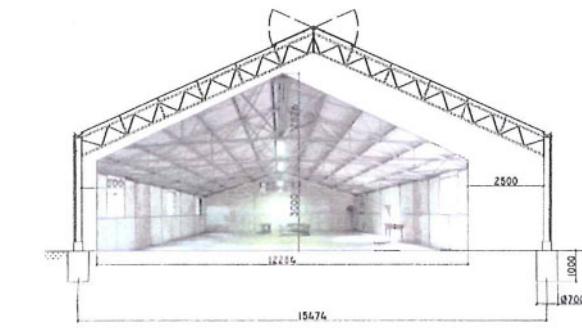
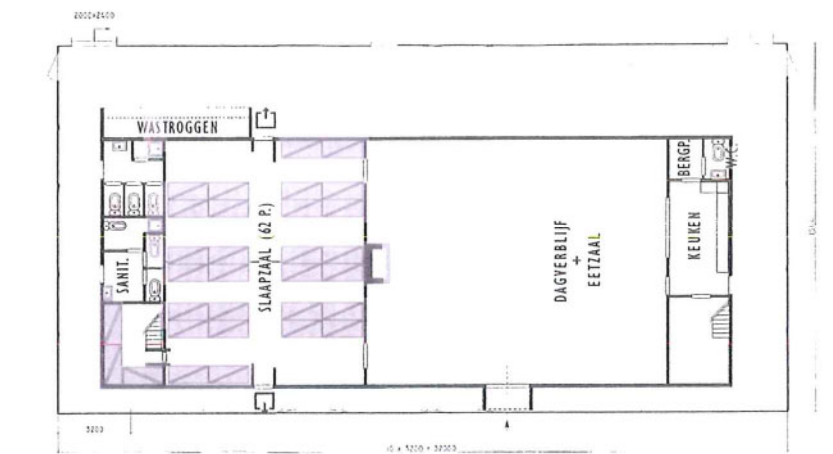
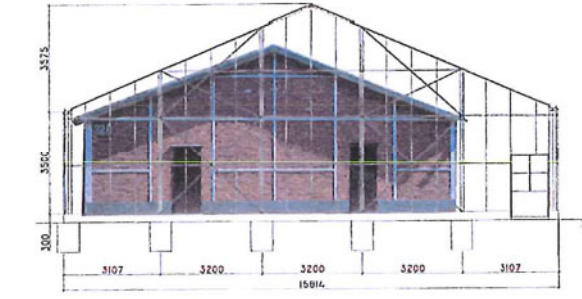
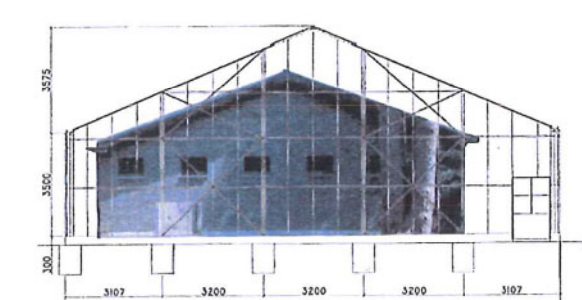
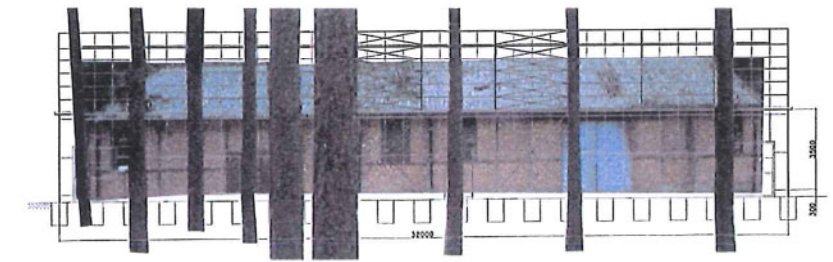
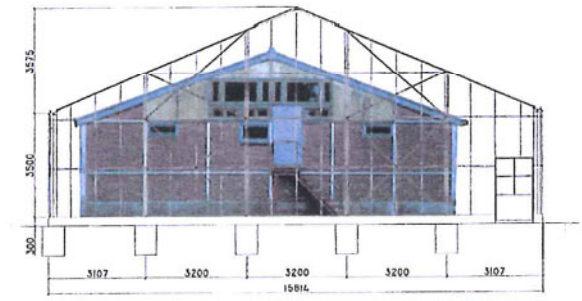
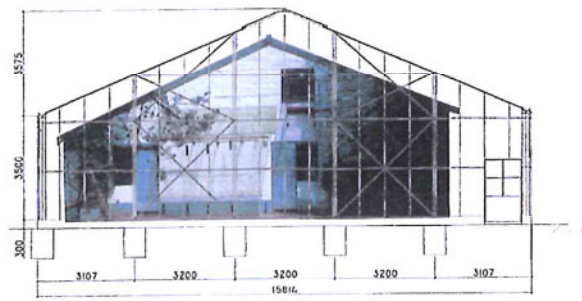
We hebben hierbij tentconstructies onderzocht maar kwamen tot de ondervinding dat hierbij het origineel te veel werd weggecamoufléerd. De enige oplossing bestond er dan ook in een transparant volume rond de loods te plaatsen. De metafoor van de glazen stolp rond de roos, uit het verhaal van de Kleine Prins, vertelt perfect welke onze bedoelingen zijn. [zie foto Le Petit Prince]

De bestaande loodsen hebben precies dezelfde verhoudingen, dezelfde dakhelling en hetzelfde constructieprincipe van een glazen kas of serre. Tegelijkertijd zijn ze snel realiseerbaar en monteerbaar. Door de constructie daarbij ruimer te nemen dan de bestaande paviljoenen ontstaat een spouwconstructie, een thermische overgang tussen de buitenruimte en de paviljoenen. De tussenruimte kan dan aangewend worden als een nuttige zone waarin verscheidene activiteiten of programmapunten kunnen plaatsvinden. Er kunnen bijvoorbeeld douches, technische installaties, bergingen ed.m. worden in voorzien en ze kunnen eveneens fungeren als een inkomsgang naar het bestaande paviljoen. De tweede huid kan tevens dienstdoen als een akoestisch en thermisch scherm. De temperatuur in de ruimte tussen bestaande loods of paviljoen en de kas vormt een thermische overgang met de buitentemperatuur en reguleert. Het is een intelligente gevel waarbij beroep wordt gedaan op het natuurlijke energie-aanbod van licht en warmte uit de omgeving en dit door middel van een warmtewisselaar en energieopslag in de grond. Vermits zulk technisch systeem werkt op basis van een evenwicht tussen warmte en koudeopslag is de kas een geschikte oplossing voor de verschillende seizoenen. Bijkomend blijkt de grondamenstelling en grondwaterspiegel van het terrein Hoge Rielen een van de meest gunstige voor aanwendig van dit systeem.
We bezochten in dit kader een eco-wijk die door een privé opdrachtgever uit Rotterdam ontwikkeld wordt in het Nederlandse Culemborg. Eén van de oplossingen betreft 6 zonnewoningen, een project uitgewerkt door het architectenbureau Karssenbergh te samen met het technisch studiebureau Cauberg-Huygen uit Rotterdam.
Een nauwkeurige berekening die het project voorafging becijferde dat de investeringskost van de serre omheen de woning teruggewonnen is in 6 jaar. De tussenruimte geeft een overgangstemperatuur die gemiddeld 6 graden warmer of kouder is dan de binnentemperatuur. [zie fotos Culemborg]

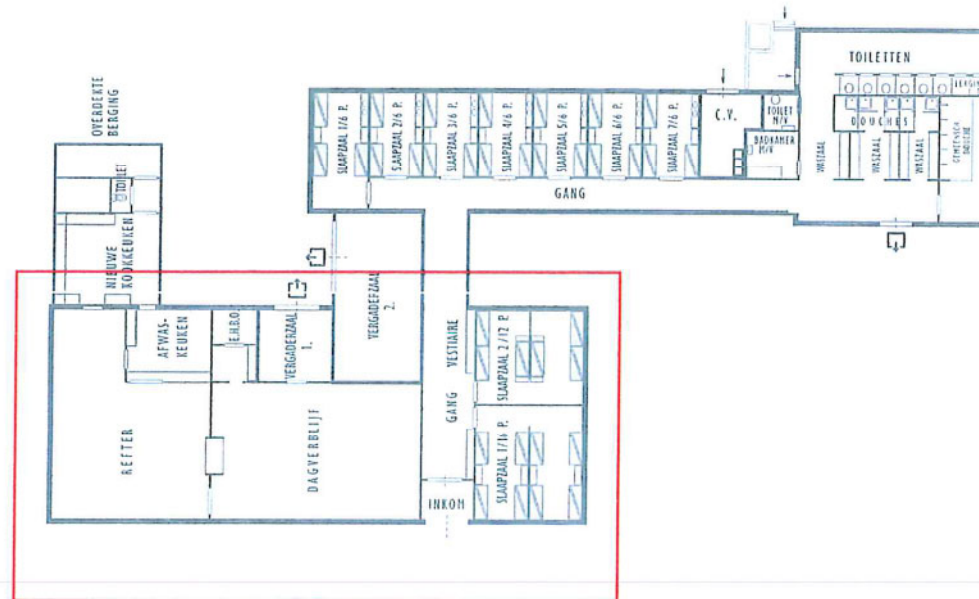
Het beeld van een « glazen tent » past tevens perfect bij de nieuwe uitdagingen van het domein waarbij de relatie mens-natuur centraal komt te staan. Het beeld van de militaire loods omhuld door een glazen tent, die in reeksen wordt aangebracht, werkt rustgevend en beklemtoont het gevarieerde van de natuurlijke omgeving. Door de reflecties in het glas zal het verstorende beeld van de verbouwde paviljoenen ondergeschikt worden en kunnen alle uitbouwen die in de gemuteerde paviljoenen werden aangebracht onder worden gebracht in de tussenzone. Aldus geeft de ingreep ook een nieuw beeld aan de geactualiseerde programmatie van het domein. De glazen tent als beeld vormt een architectonische *low profile* component die de relatie tussen mens en mens symboliseert

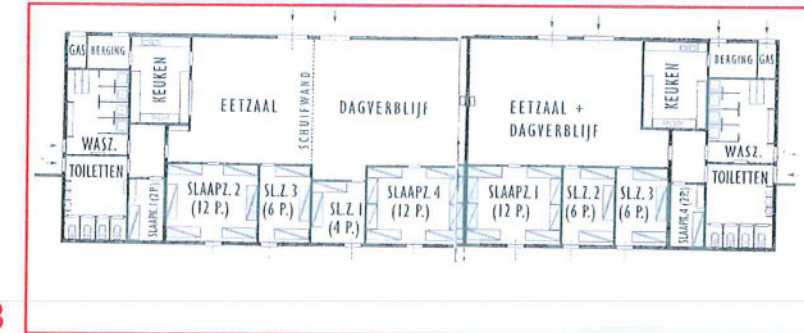

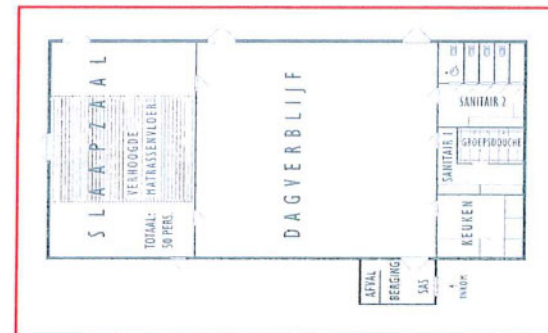
loods 1

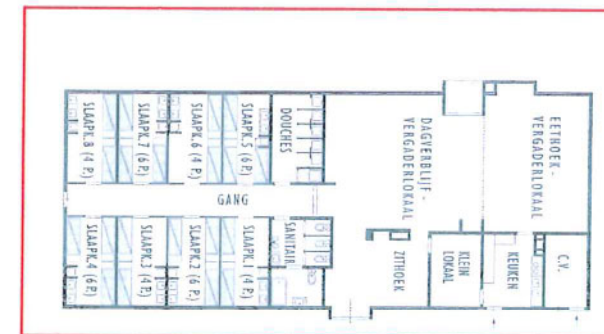
loods 7/8

loods 3

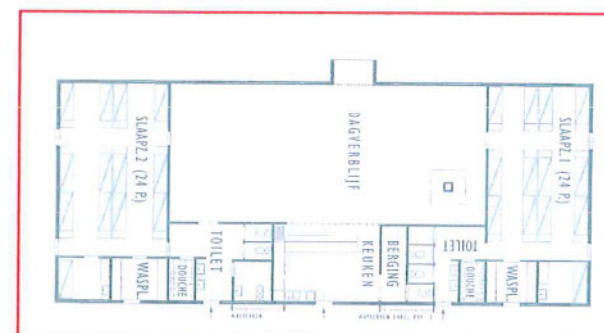
loods 9

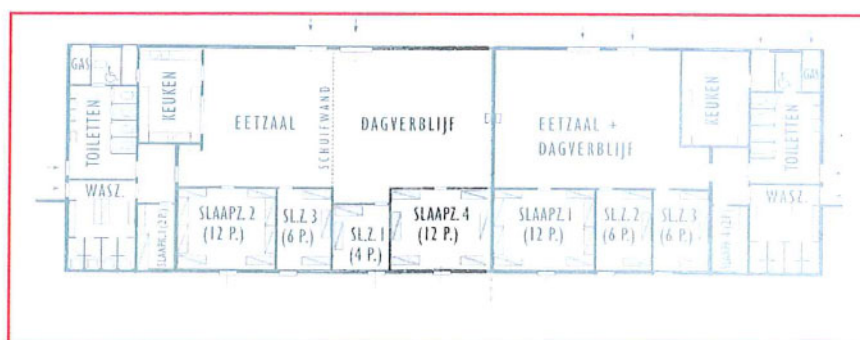
loods 4

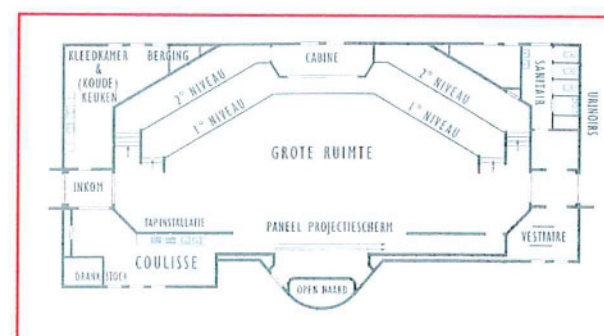
loods 15

loods 5/6

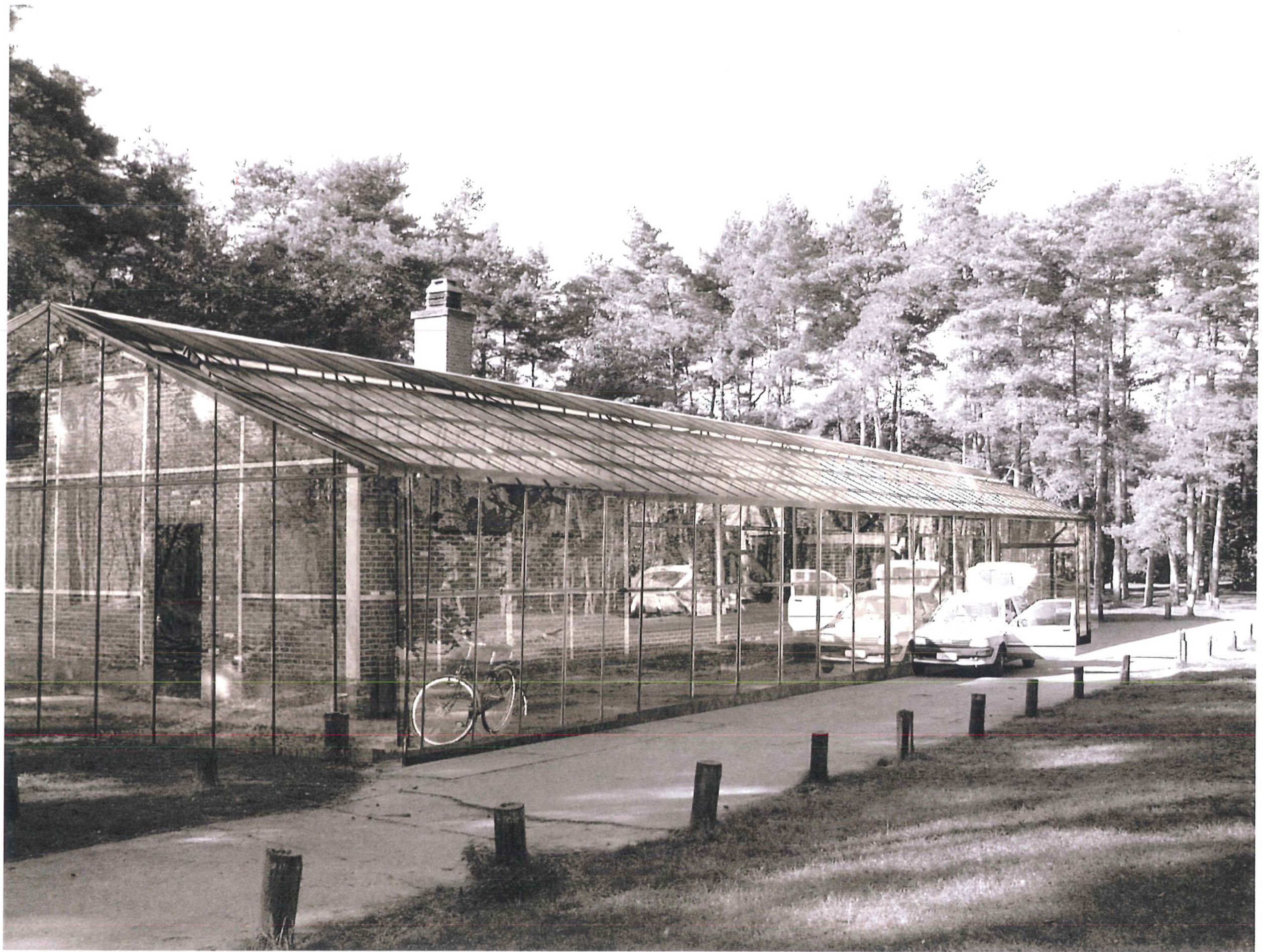

loods T

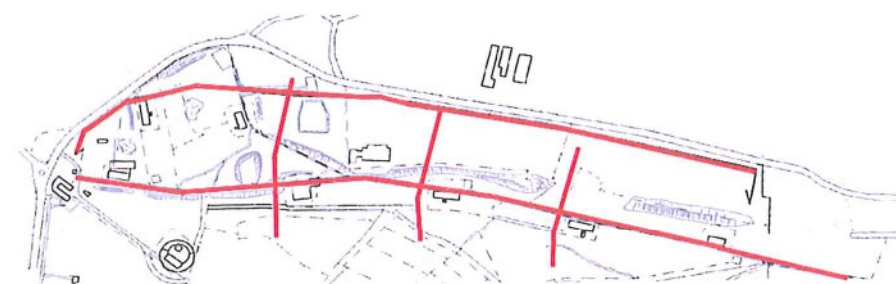
In de glaspanelen suggereren we het aanbrengen van woorden die verwijzen naar elementen uit het domein. Soms zijn de elementen niet gebonden aan een plek maar kunnen ze er naar verwijzen, soms zijn ze educatief of indicatief, eventueel zijn ze seizoengebonden. We suggereren woorden zoals: eekhoorntjesbrood, koninginnepage, lijsterbes, pigment, Lactarius deliciosus, bijenkorf, kikkerdril, digitalis vulgaris, heidebloem, 'praamzwart' roodborstje, denappel, proeftuin, duinenrug, schaap, pinus nigra, madeliefje, salie, biotoop, vrucht, 'venijngroen', groot kaasjeskruid, salamander, 'liefroze', hertengeweï, dennengeur, eik, corsicaanse den, kastanjeboleet, rups, evenwichtspaal, kever,... Aldus krijgt de transparante huid een zintuiglijke waarde.

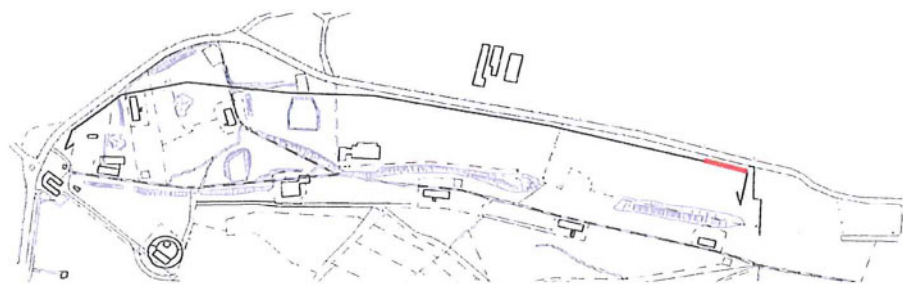
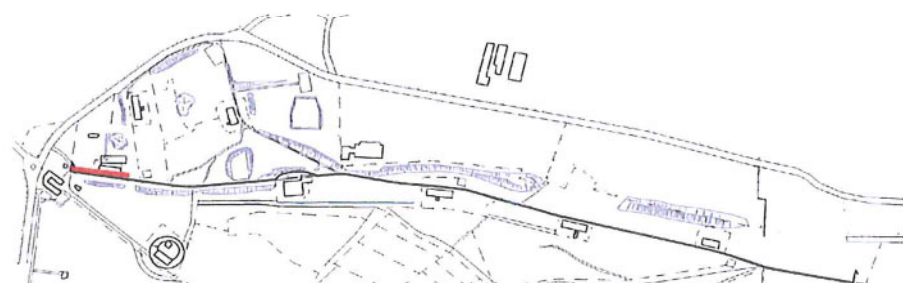

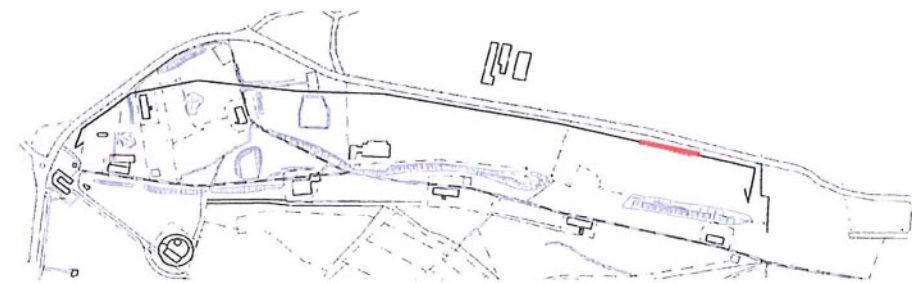
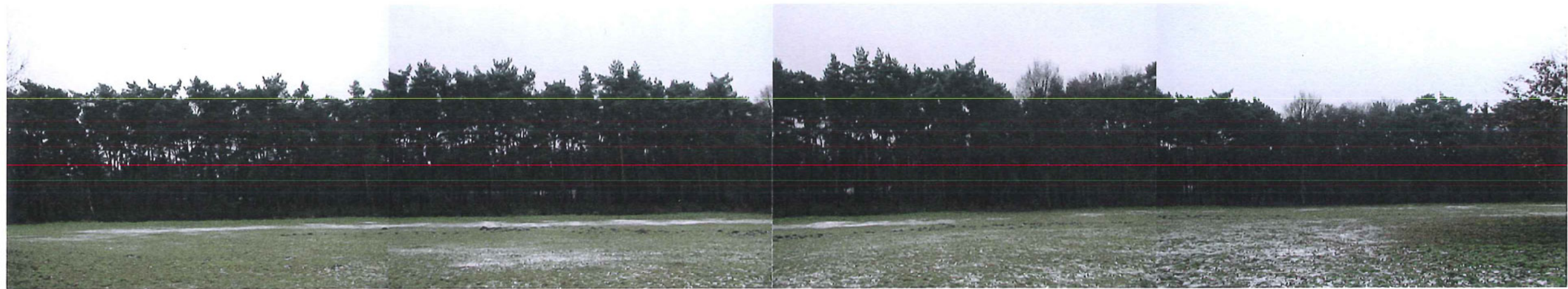
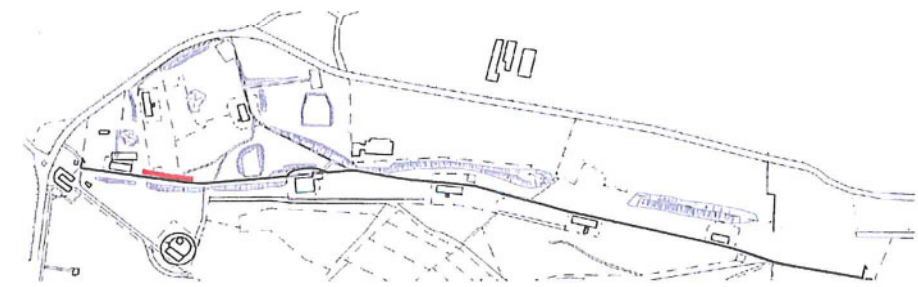

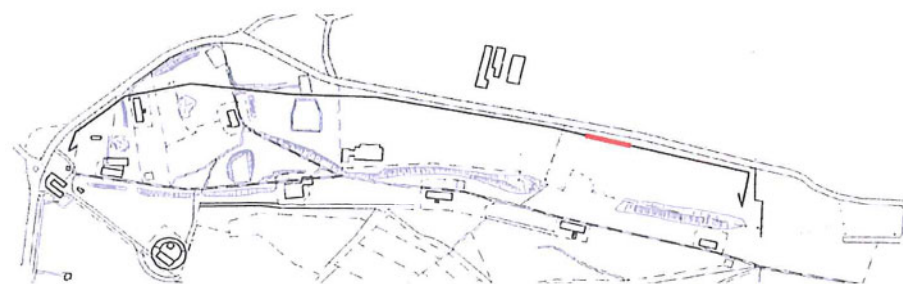
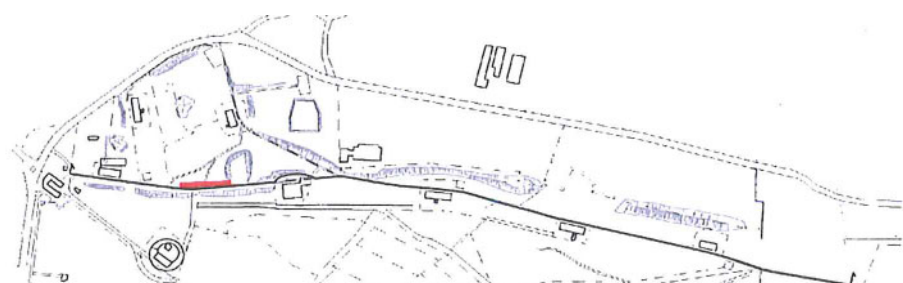

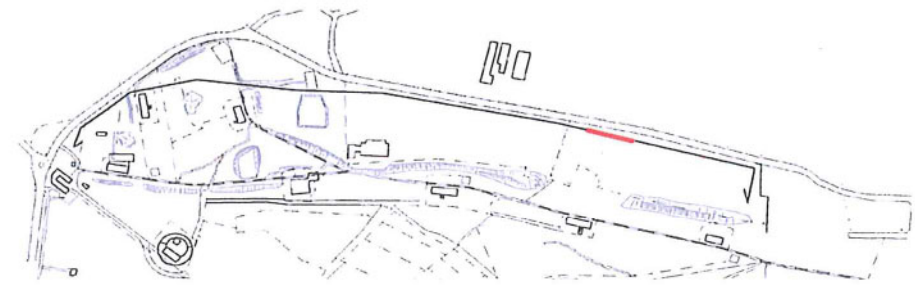
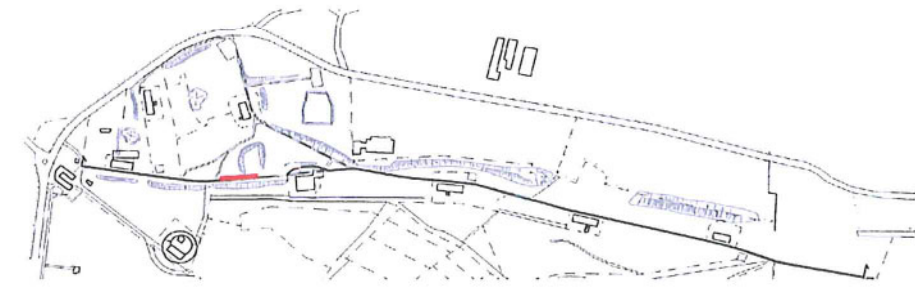
fotosnede's. Om informatie te krijgen over het noord-oostelijke gedeelte van het gebied hebben we 5 fotosnedes genomen

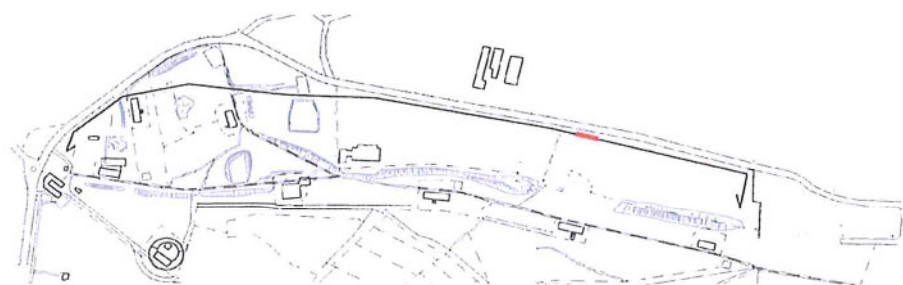
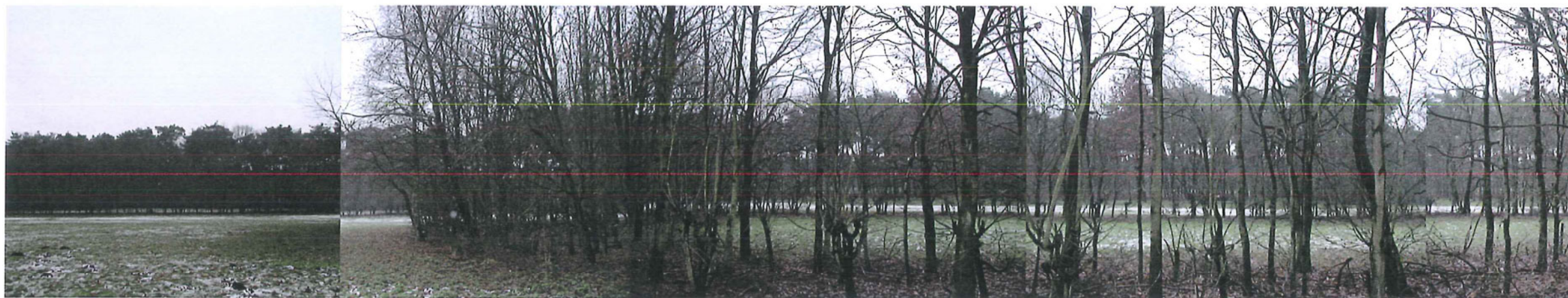
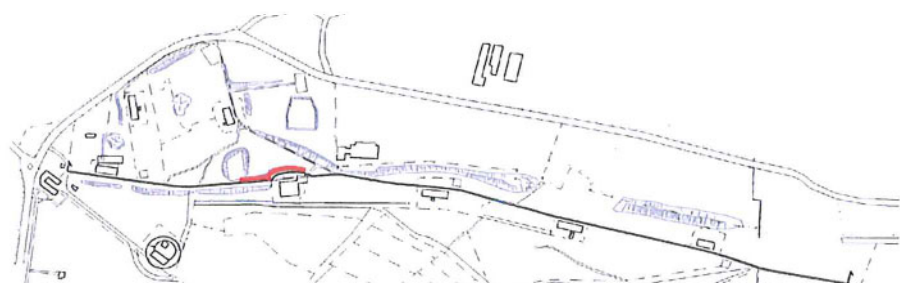

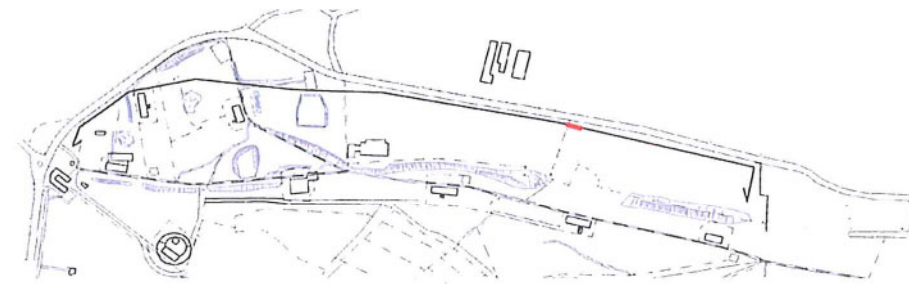
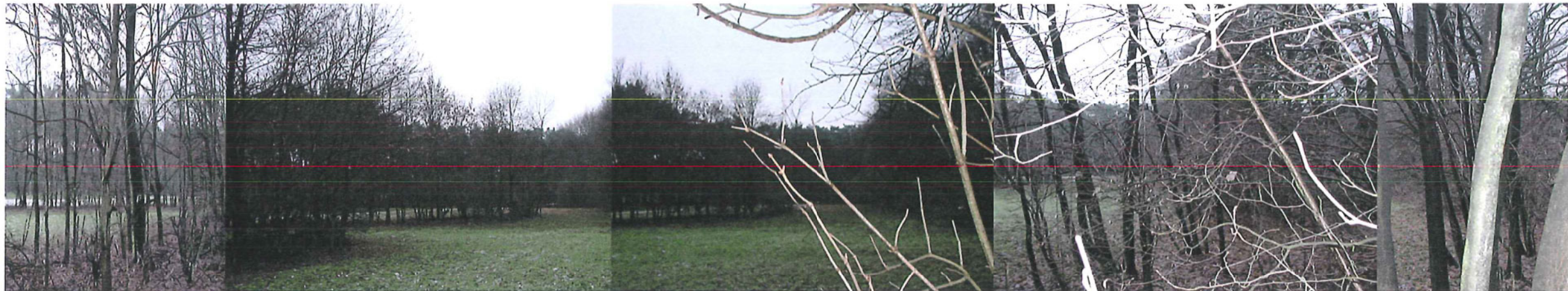
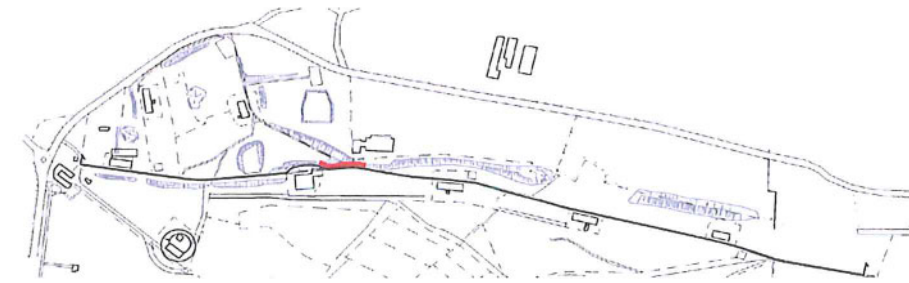

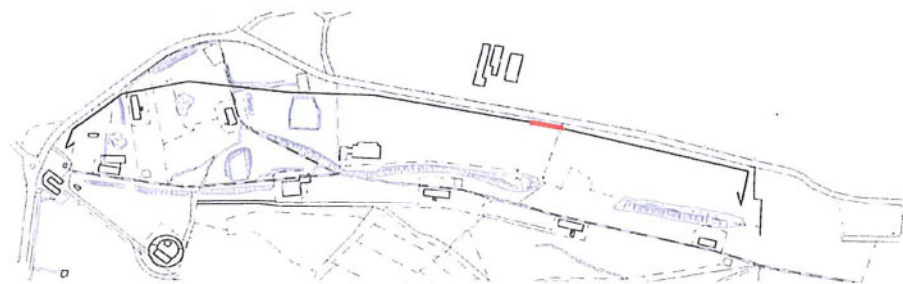
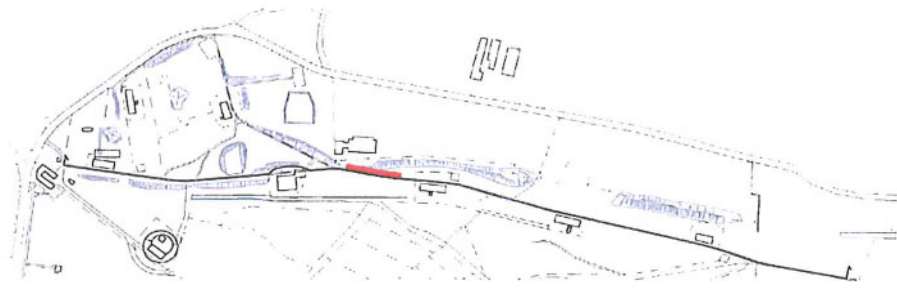

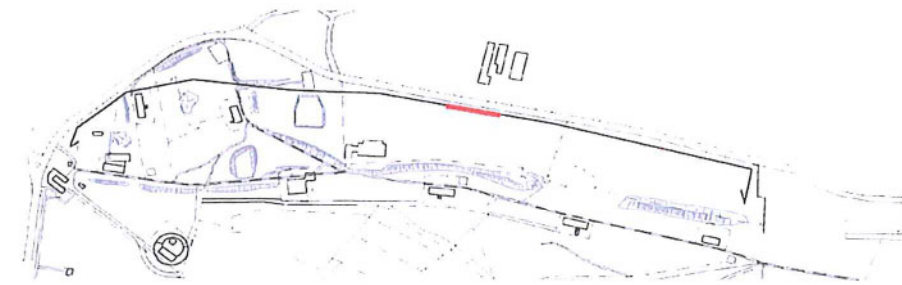
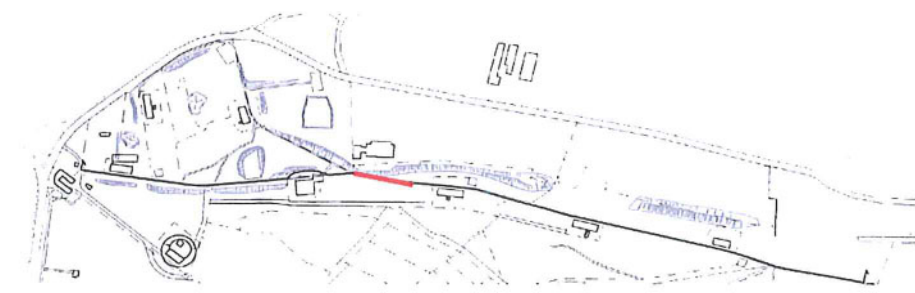

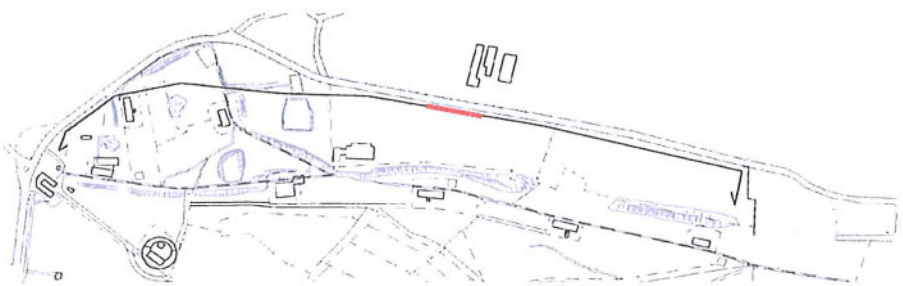
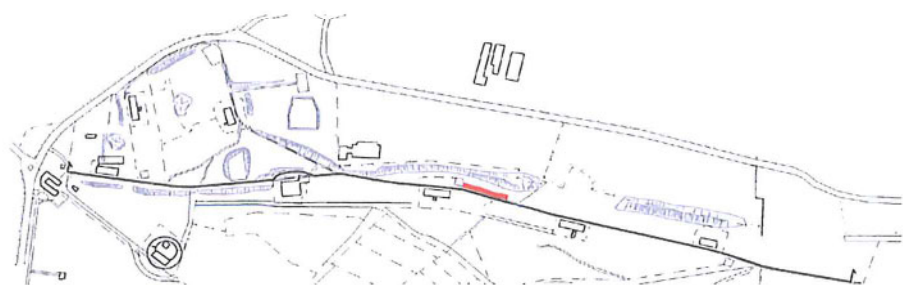

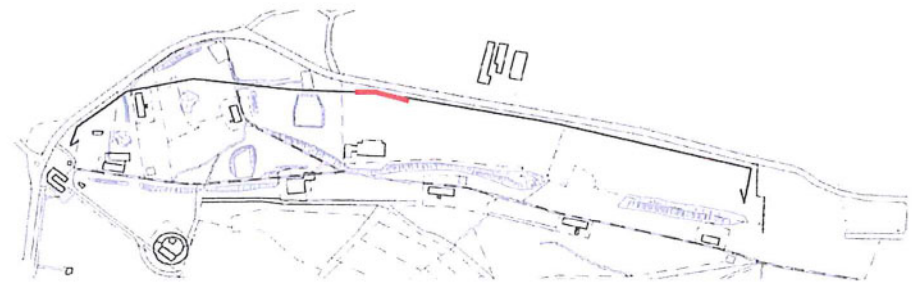
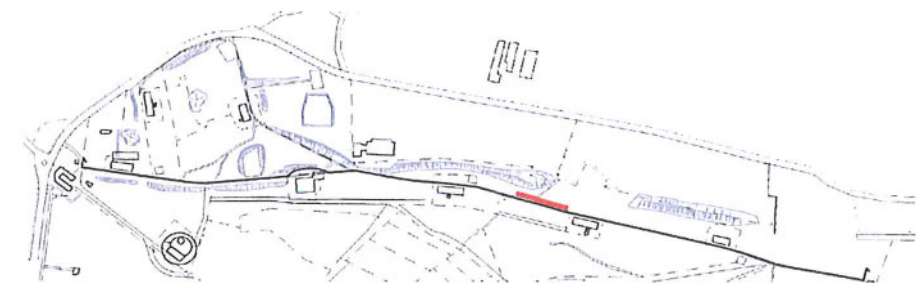

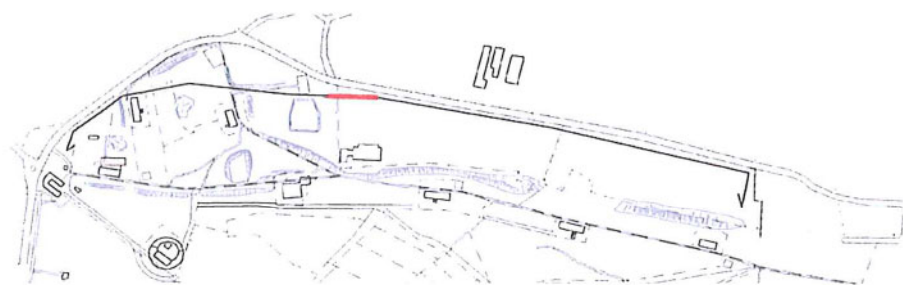
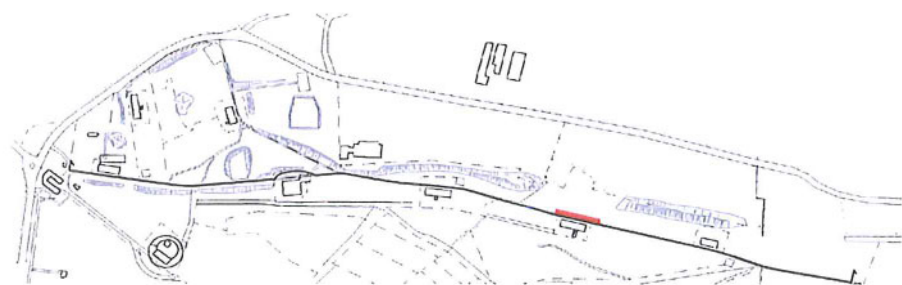

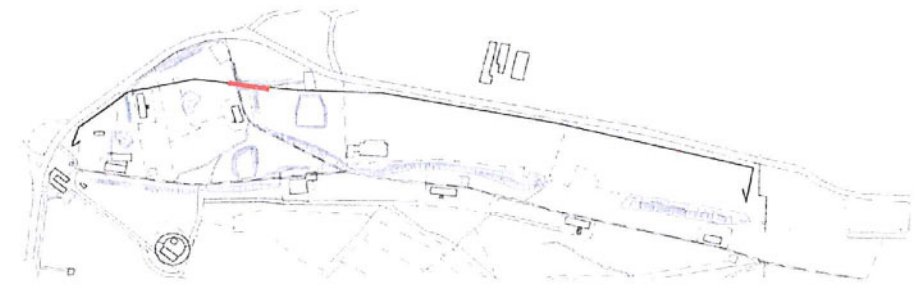
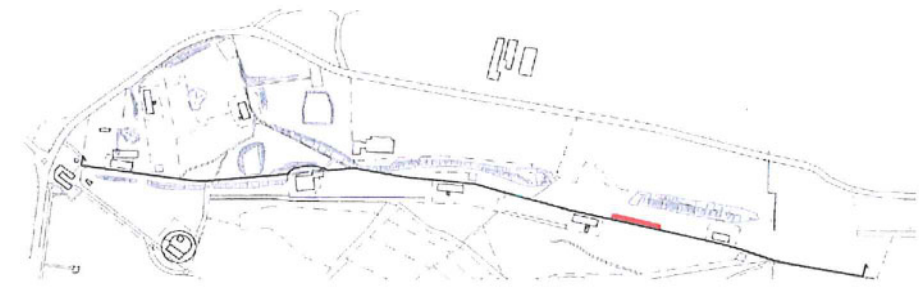

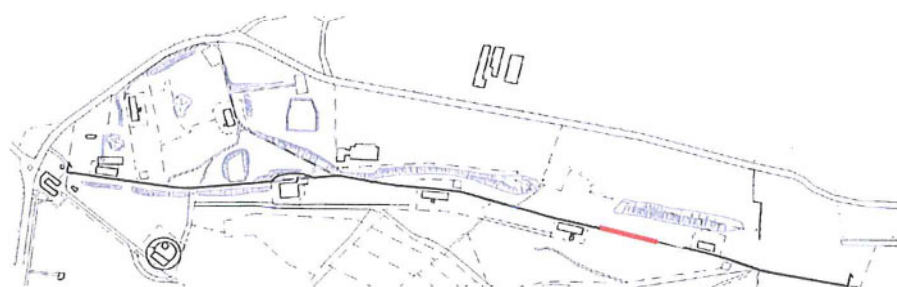

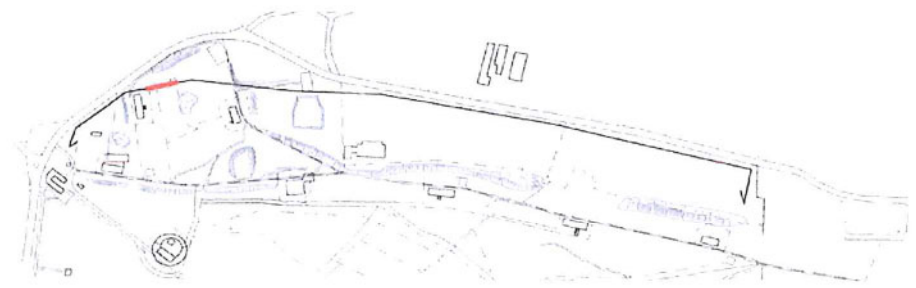
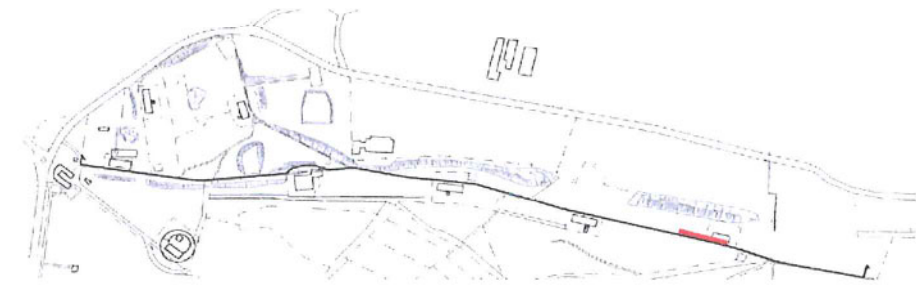

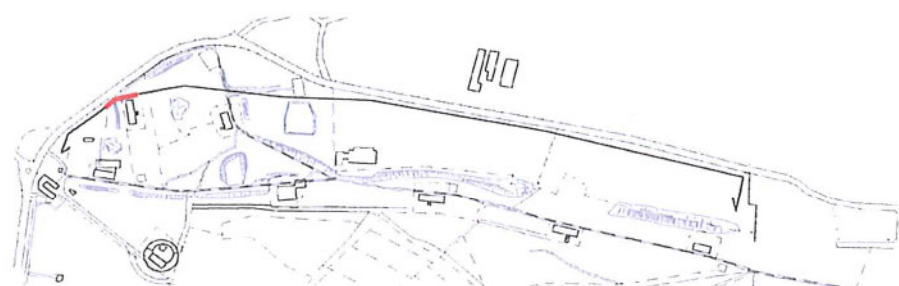
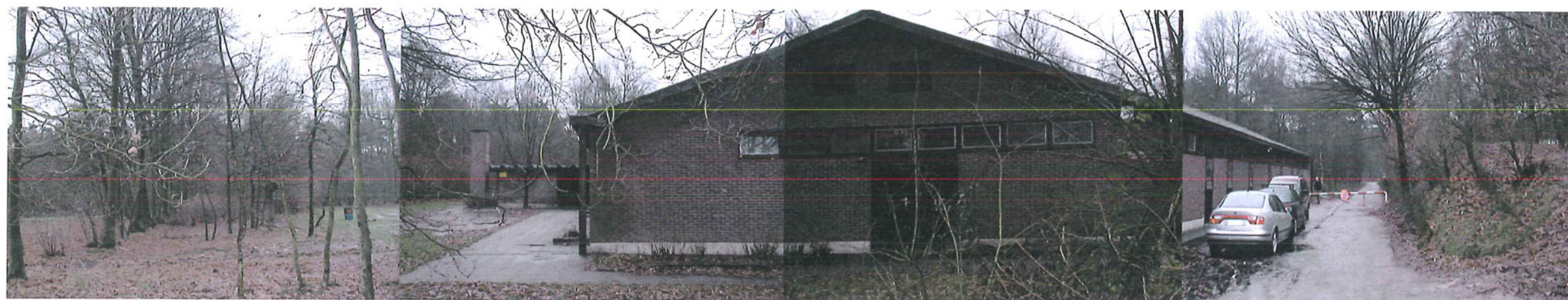
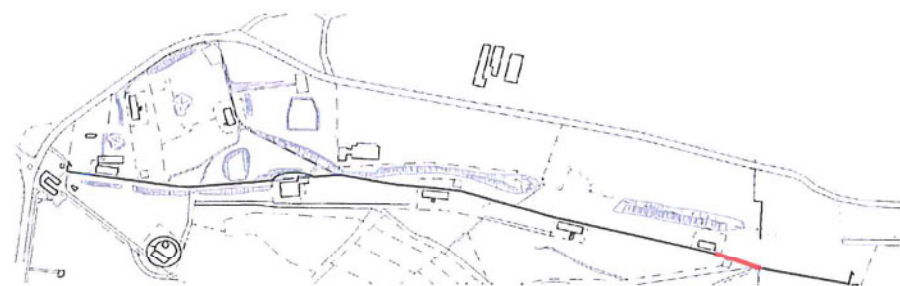

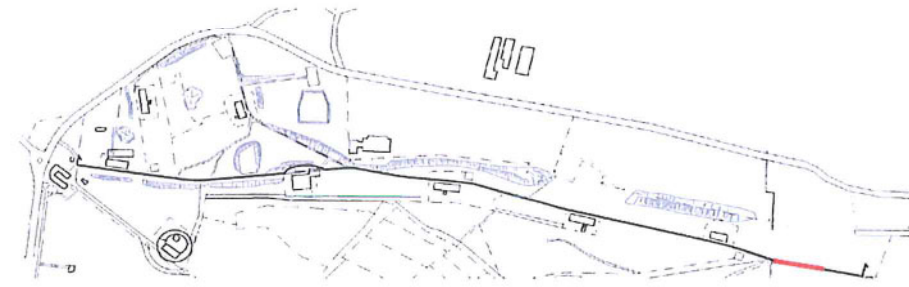

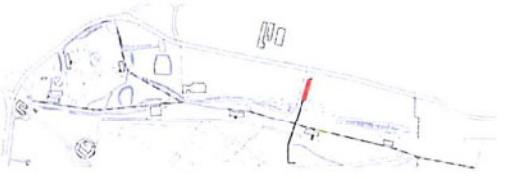
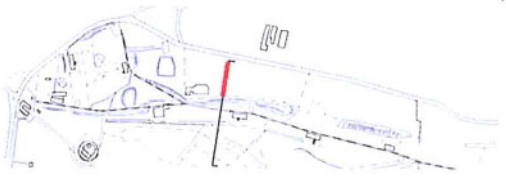
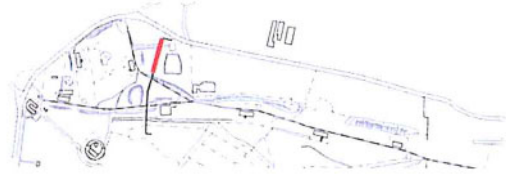

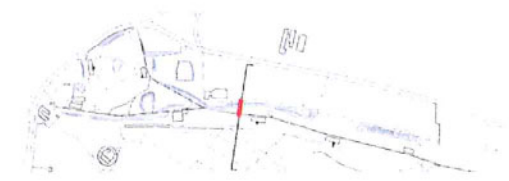

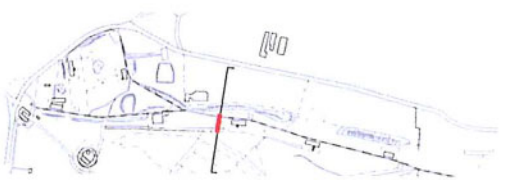
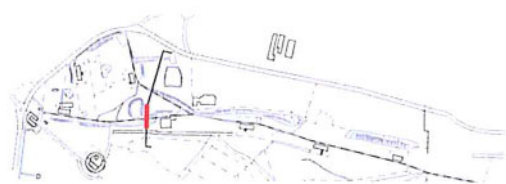

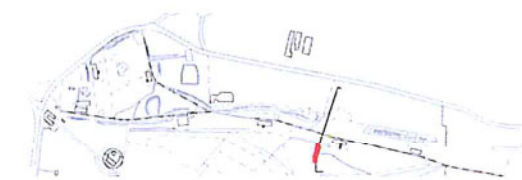
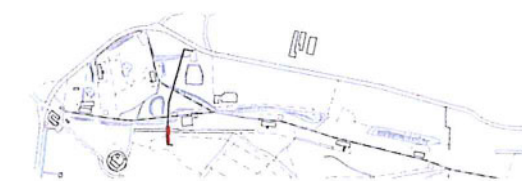

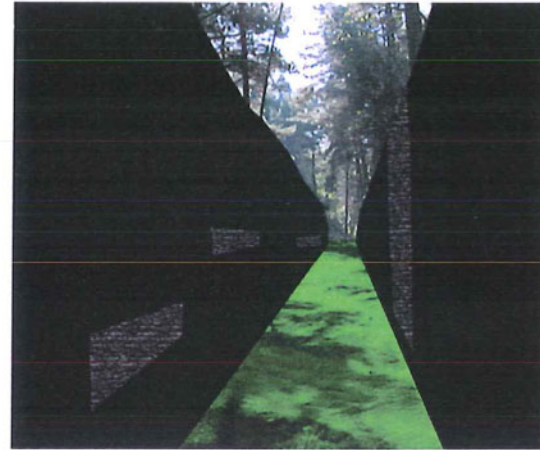
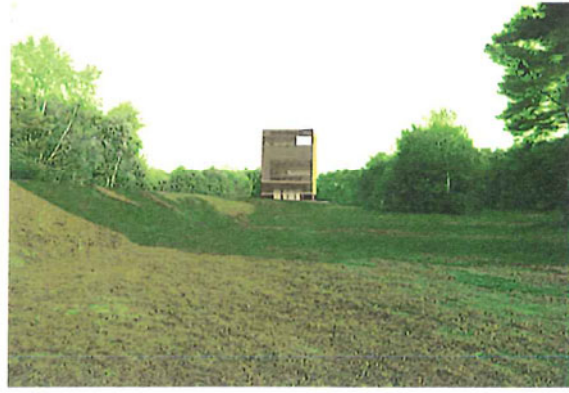

Het educatief pad.

Vertrekkende vanaf het educatief centrum in de boemerangzone loopt er een pad doorheen de zones B,C,D. Het pad ontwikkelt zich als een traject doorheen de natuurlijke omgeving langs een dreef, een ven, een duinenrug, een drassige wei, het touwenparcours, de heide, de groenkamers, de plonsvijvers, ... Het traject kan wisselen en is slechts als een spoor aanwezig. Het pad maakt een zintuiglijke waarneming en ervaring mogelijk en eindigt in het vertrekpunt aan het educatief centrum.

De 'Boemerang'.

Momenteel is op deze zone A een amalgaam van gebouwen aanwezig die veelal opgericht werden na de aanschaf in 1975. De gebouwen hebben een morfologie die grondig afwijkt van de militaire loodsen. Het betreft hier hoofdzakelijk gebouwen van logistieke aard voor het domein:

een sporthal met sportvelden, een herberg, een restaurant, een gebouw voor de technische diensten, een onthaalgebouw met winkel, een huis voor de domeinwacht, een jeugdhotel, een gebouw met vergaderruimten en een uitleendienst.

De gespreide ligging van de gebouwen in de zone A werkt verwarrend en onrustig. Waar wij suggereren de reeksen van loodsen in de overige 3 zones als een low profile architectuur waar te nemen en de aanwezigheid van voertuigen tot een doorgedreven minimum te herleiden om aldus het natuurlijke zoveel mogelijk te benadrukken, zal zone A dienen opgevat als een gestructureerd geheel met herkenbare architecturale elementen. Dit dient benadrukt door deze zone ruimtelijk een grotere zelfstandigheid te geven en te beschouwen als een overgangszone tussen het domein en de buitenwereld. De gebouwen dienen eveneens gemakkelijk te bereiken zijn met lichte vrachtvoertuigen. Bijkomend kan het nuttig zijn dat vele van de gebouwen ook toegankelijk zijn voor gebruikers van buiten het terrein wat een ligging aan de weg van Tielen naar Kasterlee verantwoord.

We stellen voor de noordelijke vleugel van de boemerang in een eerste fase te structureren en de westelijke vleugel te reserveren voor eventuele latere toevoegingen van architecturale aard die het programma aanscherpen. Het nieuwe onthaalgebouw met winkel fungeert als scharnierpunt tussen beide vleugels. In de noordelijke vleugel situeert zich momenteel een sporthal met sportvelden, een herberg, een restaurant en een gebouw voor de technische diensten met containerpark. De plaatsing van deze functies kan voor ons blijven bestaan. Wel dient in de fase van het masterplan onderzocht of het architecturaal karakter versterkt kan worden. Zo menen wij dat het restaurant en de aanhangsels aan de sporthal beter dienen georganiseerd. De plaatsing van het containerpark dient tevens beter gesitueerd en gestructureerd door het in te bedden in een eigen microzone. De noordelijke vleugel wordt ingedeeld in subzones of stroken loodrecht op de weg van Tielen naar Kasterlee.

Rechts van het ontvangstpaviljoen situeert zich een zone met personeelsparking en parking leveringen voor winkel en technische diensten.

De zones zijn opgedeeld in een zone voor de technische diensten en containerpark met achterliggend eikenbos, een zone met faunistische passage door vennen en dennenbos met 2 verblijfpaviljoenen voor vrijwilligers, een restaurant en herberg, een zone voor de sporthal en sportvelden, een zone voor de nieuwe parking en tenslotte een zone voor de proeftuin en het educatief centrum.

Een belangrijke ingreep bestaat erin dat we de parking achter de sporthal opheffen en vervangen door een verderop gelegen nieuwe parking.

De parking verstoort momenteel de rust die verwacht wordt in de faunistische passage van het wild. Deze parking zou zo ook bruikbaar zijn voor personen en groepen die niet verblijven in het domein, maar die gebruik wensen te maken van verschillende faciliteiten die gelegen zijn in de noordelijke vleugel van de boemerang. Dit zal de uitbating van deze gebouwen ten goede komen. In het bijzonder denken we hier aan programmatische mogelijkheden die te creëren zijn met het educatief centrum en de proeftuin alsook met de sportfaciliteiten en andere recreatiemogelijkheden. De uitbating van deze gebouwen gebeurt echter wel met eenzelfde mentaliteit die eigen is aan het domein. Dit betekent dat mensen uit ecologisch, meditatief of ontspannend oogpunt gebruik maken van de infrastructuur. Het thema mens versus natuur is de peiler van de programmatie. Wij stellen voor het educatief centrum dat in de 2de zone is gelegen, te verplaatsen naar de rechterzijde

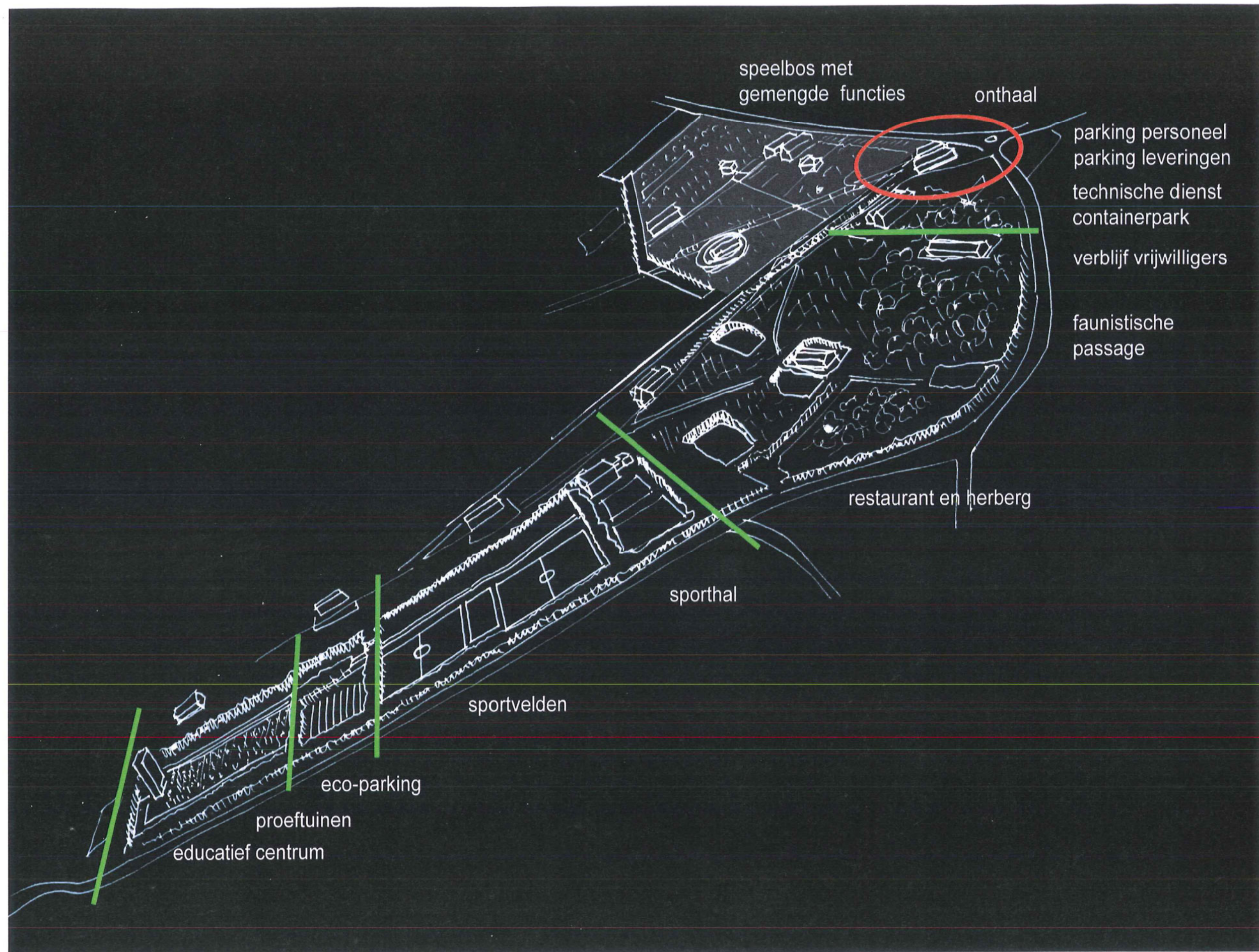
van de noordvleugel. Zodanig ligt het educatief centrum toch nog centraal genoeg ten opzichte van het terrein en is het tevens bereikbaar voor buitenstaanders via de nieuwe parking. Hierdoor vervalt de hinderlijke parking in het midden van het domein bij het huidig educatief centrum. Tevens is hier de nodige plaats voor een proeftuin die essentieel wordt voor het educatief centrum. Deze proeftuin zou ook kunnen aangewend worden voor zomerklassen of door het restaurant van het domein als een alternatief waarbij vegetarische gerechten voorgesteld worden met producten uit de proeftuin.

Zo kan het educatief centrum meditatie ruimten, een sauna, een eco-centrum, een bibliotheek, een uitkijktoren op het landschap, kinderateliers, een observatorium, een calendarium, een monster-, projectie en tentoonstellingsruimte krijgen. Een verruiming van het programmatisch aanbod zal betekenen dat het educatief centrum ook zou kunnen gebruikt worden door groepen die niet verblijven in het domein, of kunnen aanvullend zijn voor personen of groepen die verblijven in het domein bij slecht weer. De nieuwe parking zou ons inziens ook opvoedend kunnen werken door de rijen parkeerplaatsen te scheiden van elkaar door grachten die op hun beurt uitmonden in een verzamelvijver. De grachten worden voorzien van rijen wilgeplanten. Het oliehoudend water van de parking komt in een koolwaterstofscheider alvorens te worden verzameld in de vijver. Dit afwateringssysteem zorgt tezamen met het bekken voor drainage van de parking. De parking is gescheiden van de proeftuin door een nieuwe bomenrij waardoor een parkingkamer ontstaat. Tussen de nieuwe parking en de sportvelden wordt een bestaande bomenrij bewaard. Evenwijdig met de bosrand wordt een talud aangelegd die tevens dienstdoet als verbinding tussen het educatief centrum, de nieuwe parking, de sportvelden en de sporthal. Door de aanleg van dit talud ontstaat een groene ruimte langsheen de bosrand.

Om de 1ste zone ruimtelijk af te bakenen wordt aan de noordvleugel het bestaande talud van de bosrand verlengd achter de zuidzijde van de herberg en cafetaria tot aan het bestaande talud ten zuiden van het gebouw der technische diensten. De restanten van de oude dreef ten zuiden van het restaurant worden aangevuld en vormen dan een voetweg van het ontvangstpaviljoen naar de loodsen aan de noordzijde van het domein. De bestaande weg van de sporthal naar de parking naast het ontvangstpaviljoen wordt hierdoor losgekoppeld en dient als aanvoerweg voor de leveringen in de noordvleugel van de boemerang.

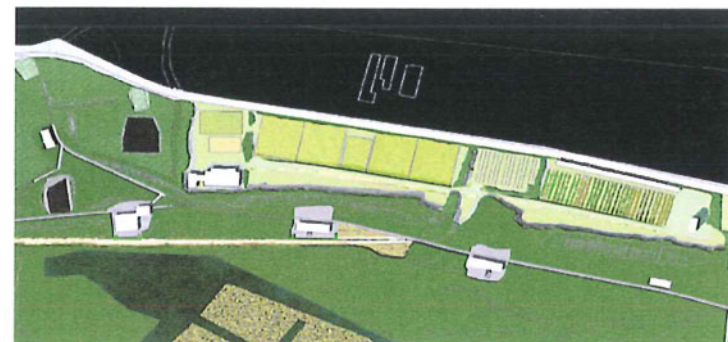
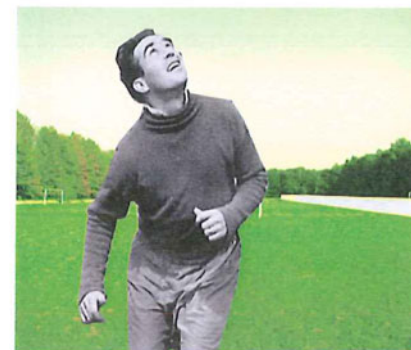
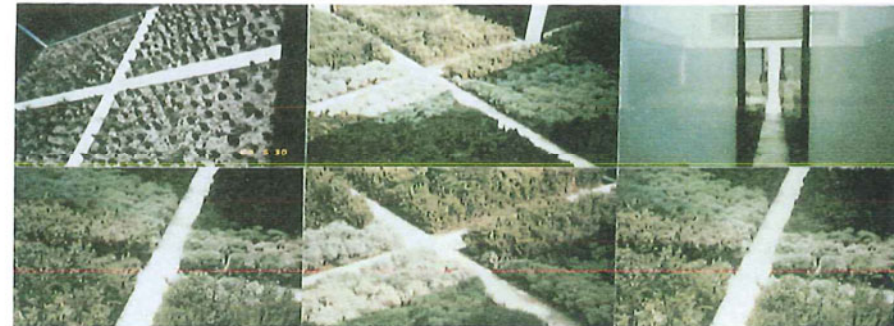
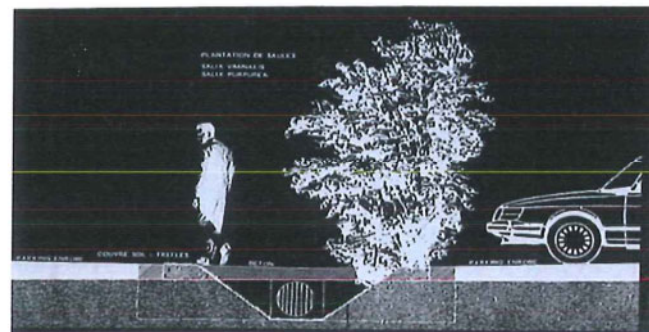
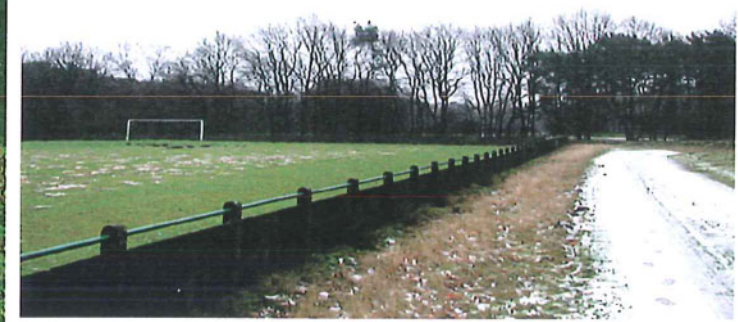
De westvleugel wordt op een gelijkaardige manier ruimtelijk afgebakend binnen het terrein door het aanbrengen van een gebroken 'brandgang' die zich gedeeltelijk situeert op een huidig lineair pad door het domein. De gang loopt vanaf een open 'groenkamer' in de zuidoostelijke hoek van het domein langs een tweede 'groenkamer' heen over een verharde weg, die het onthaalgebouw verbindt met de zuidelijk gelegen loodsen, om dan af te buigen en in een rechte lijn naar het begin van de oude dreef toe te lopen waar ze eindigt. Op dit punt die de binnenhoek vormt van de boemerang komen brandgang, dreef en talud te samen. De westvleugel met een huis voor de domeinwacht, een jeugdhotel, een gebouw met vergaderruimten, een uitleendienst en parking; wordt gereserveerd voor eventuele latere toevoegingen van architecturale aard die het programma kunnen aanvullen.

In die zin zien we de 'Boemerang' ook letterlijk als een motor, een dynamische beweging die aan het domein een nieuwe dimensie toevoegt.

De 'boemerang'.

Deze zone strekt zich ten westen en ten noorden uit tot aan de weg van Tielen naar Kasterlee, ten zuiden tot aan de sportterreinen van de gemeente. In deze zone is de verstoringgraad het grootst en bevinden zich ook vooral logistieke gebouwen die niets meer met de originele loodsen te maken hebben. Het betreft de sporthal met sportvelden, de herberg, het restaurant, de technische diensten, het onthaalgebouw en de winkel, het huis van de domeinwachter, het jeugdhôtel, de vergaderruimten en de uitleendienst. De gebouwen moeten gemakkelijk te bereiken zijn met lichte voertuigen. De input van buiten het terrein is groot. Zij vormen tevens een buffer tussen het domein en de omgeving.

Educatief centrum met proeftuin.

Beeldende kunst en De Hoge Rielen

De laatste decennia is het werkterrein van veel kunstenaars verlegd van het atelier en de museale ruimte naar 'dakloze' ruimten, in letterlijke zowel als metaforische zin. Ik wil graag een aantal voorbeelden noemen omdat het hier gaat om werken van kunstenaars in de 'openbare ruimte', of werken die vanuit een betrokkenheid bij natuurlijke processen gemaakt zijn. Of die aan kunnen geven hoe er met een gebied kan worden omgegaan, of hoe dat gebied 'cultureel omsloten' zou kunnen worden zonder de traditioneel educatieve middelen (overigens ook zonder deze uit te sluiten):

Het onderzoek dat Carsten Höller deed naar de zang van goudvinken op een oud domein in Zuid-Duitsland. Ruim honderdvijftig jaar geleden bleek een lokale vorst zijn bemind buurmeisje te hebben verleid met een wandeling door het bos waarin kort tevoren alle jonge goudvinken waren losgelaten, die een paar maanden eerder uit de nesten waren gehaald en die in gevangenschap een melodietje hadden moeten leren dat het begin vormde van een bekend liefdeslied. Geen sprookje zo bleek, want het deuntje van de goudvinkenstand bleek op het betreffend domein significant anders dan dat van omringende gebieden. Höller maakte een werk (videoregistratie) op basis van deze gegevens waarbij een goudvink opnieuw een liedje werd geleerd, nu met behulp van een cassette recorder. Het in kaart brengen van een gebied door middel van gegevens die niet topografisch zijn, leidt tot een heel bijzondere plattegrond.

En dan de werken van Wolfgang Laib, die maandenlang stuifmeel verzamelt, met een kwastje, in bloeiende weiden, en zijn verzamelingen natuurlijk materiaal toont in een glazen pot of in een uiterst zorgvuldig uitgestrooid veld op een vloer, waarmee tegen de tijdsgeest in -waar snelheid de brandstof vormt voor de economie- juist traagheid als kapitaal wordt ingezet en getoond in al zijn, vooral ook fysieke, pracht.

Leegte

Wat de Hoge Rielen betreft, zou ik me kunnen voorstellen dat de rol van de kunstenaar die zou kunnen zijn van het 'leegmaken' eerder dan het 'volmaken' van het beeld. Zo met in het achterhoofd alle grote attractie-, pret en safariparken ga ik ervan uit dat er voor wat betreft de Hoge Rielen gekozen is voor een andere doelgroep. Niet het publiek dat massavermaak nastreeft maar, hoewel vaak in groepsverband, in een zekere persoonlijke relatie tracht te komen met de bossen en velden in Kasterlee. Met schaars wordende natuurwaarden, stilte en duisternis, en een relatief 'natuurlijke' flora en fauna.

En daar waar met name de West-Europese verstedelijkte wereld zo vol lijkt te raken met beelden van allerlei aard (verbods- en gebodsborden, route-aanduidingen, publiciteits- en vermaaksbeelden), zou het wellicht denkbaar zoveel als mogelijk die 'culturele' tekens te vermijden of te elimineren. Alle verwijzingen ernaar te verwijderen of te verplaatsen naar de randen of de logstieke zone. Mijn voorstel zou kunnen luiden voor de Hoge Rielen een 'beeldbewaker' aan te stellen, iemand die zorg draagt voor een minimum aan culturele tekens en beelden. En daar waar 'beelden en tekens' nodig zijn toeziet op de kwaliteit en de samenhang met de omgeving, de architectuur en het gebruik.

Denkpistes voor de ontwerpers

- Aard van de gebruikers (wensen, verlangens etc. in het kader van dit tijdsbestek, juist temidden van het andere aanbod, pretparken en spektakel).*
- Geluid. En dan bedoel ik wellicht de stilte die zo schaars aan het worden is. Maar ook, de stilte die kan aanzetten tot luisteren, vogelgeluiden, etc. *
- Gebruik van water. Zowel recreatief (zwemmen, plonsen) als functioneel. In het kader van autarkische ideeën en het energieverhaal rond de glazen tenten zou het goed mogelijk zijn plannen te verwerken met betrekking tot de opvang van regenwater voor sanitair gebruik, etc.*
- Uitwerking van de verbindingswegen (we hebben daar al uitgebreid over gesproken. Interessante optie blijft voor mij de gebouwen steeds maar van een kant te kunnen benaderen. nergens een doorgaande weg te laten, waardoor het bereiken van een glazen tent steeds het gevoel geeft van het 'einde van de weg' te bereiken, of misschien 'het eind van de wereld'. Versterking van het gevoel 'alleen te zijn', dat weer goed past in het kader van survival en autarkie.
- Uitwerking van de verschillende zones met betrekking tot het gebruik. Ik kan me voorstellen dat een aanscherping van de uitgangspunten tot een nog grotere helderheid zou kunnen leiden. (Bijvoorbeeld: zone A alleen parkeren, logistieke voorzieningen, educatie, etc. Zone B zoveel mogelijk recreatief, zwemmen, plonsen, kampvuren, speelvelden. Zone C* natuuronderzoek, paddestoelen plukken, vogelkasten, botanische aanwijzingen, eventueel ook naambordjes, als in een botanische tuin, etc. Zone D;,, heel radicaal, niets, en daar bedoel ik mee, buiten de reeds als beschermd aangeduide gebieden, het 'leeg' maken van het terrein, alle culturele verwijzingen verwijderen, ieder spoor van menselijke aanwezigheid vermijden, geen 'onderhoud in de reguliere zin, niet het opruimen van omgevallen bomen, geen snoei, vogelkasten, bordjes, wegen etc. Dit gebied zo groot mogelijk maken.)

* alle onderdelen die zich uitermate goed lenen voor educatie en/of een culturele uitwerking in de zin van een bijdrage of benadering, explicitering, door een kunstenaar.

TEKST: Philosophia botanica (Linnaeus)

Ik heb nog eens nagedacht, over die verzamelingen in het hoofd. Bij mij is er geen 'bij wijze van spreken'. Het verzamelen is voor mij niet metafoor maar heel letterlijk de intuïtieve (primitieve?) menselijke neiging tot greep krijgen op de dingen en daarmee de kiem van wetenschap. In zijn meest geradicaliseerde vorm is het verzamelen zuivere wetenschap.

Ik ben zo vreselijk jaloers op die 18e eeuwse majoor uit het Franse leger die in zijn 'vrije tijd' een plantenclassificatiesysteem opstelde. Ik ben al blij dat ik met behulp van alle mij beschikbare flora's en veldgidsjes de planten en dieren die hier in de buurt voorkomen, kan herkennen. Het onderbrengen in een systeem, ordenen, het klassificeren vereist een onvoorstelbaar inzicht en veel discipline. Die majoor is bovendien maar zevenendertig geworden...

Overigens is zijn systeem het nooit geworden. Ik bedoel 'het' systeem. Dat heeft Linnaeus gemaakt. Ook al zo'n kei. Goethe en Linnaeus en Rousseau (die een nomenclatuur bepleitte die uit het wezen van de planten zelf was af te lezen), hebben elkaar allemaal ontmoet of kenden elkaars werk. Heerlijke tijd, allemaal generalisten, dichters, schrijvers, botanici, fysici. Op een niveau waaraan ik niet kan tippen maar dat door de hedendaagse specialisten wordt afgedaan als dilletanterig. Specialisten. Ik heb vrienden, handchirurgen, architecten, kunsthistorici en natuurkundigen, die niet weten dat een koe een kalf moeten hebben gehad vooraleer ze melk gaat geven. Of dat een kip niet bevrucht hoeft te worden om eieren te leggen. Of met hoeveel watt een 16 ampere zekering belast mag worden.

Noem het de achttiende-eeuwse blik waarmee ik door de wereld trek. Achttiende-eeuws omdat de ontwikkelingen in dat tijdperk nog niet hadden geleid tot de diepe splitsingen die het wetenschappelijk landschap zo hard en logisch hebben verkaveld. De hagen waren nog niet verruild voor het prikkeldraad, de zachte overgangen nog niet verhard door bulldozer en beton, de vogelverschrikker nog niet voor gif.

We kennen de consequenties ervan. De voordelen en de nadelen. In de meeste gevallen nemen gedane zaken geen keer. Een enkele maal kunnen we nog iets terugdraaien. En dan keert het melkviooltje terug. Vriendelijk betoon van instemming. Soms ook realiseren we ons dat wat 'geschoond' werd een betekenisvolle rol speelde in een geheel. Houtwallen, hagen, vrijstaande bomen, onverharde wegen.

Onlangs bereikte mij de noodkreet van het instituut voor bijenteeltonderzoek (Ambrosiushoeve): er is een tekort aan bijenvolken. Verschillende oorzaken liggen ten grondslag aan dit tekort. Zo is er de vergrijzing onder de imkers. Kennis die verloren gaat door gebrek aan opvolging. Maar een minstens zo belangrijke oorzaak is gelegen in het feit dat het aantal gewassen dat geschikt is voor bijen afneemt. Aardappelen en mais met een onooglijke bloeiwijze zijn geen partij. Door monocultuur en onkruidbestrijding zijn derhalve enorme arealen ongeschikt voor de honingbij. De gevolgen laten zich raden; bijen zijn onmisbaar voor de bestuiving van talloze bloeiende planten. Wilde planten en cultuurgewassen. De zandpaden waarin met name solitaire bijen en hommels hun toevlucht konden vinden zijn zo goed als verdwenen. De polders worden steeds vaker met mais ingezaaid dat –anders dan lagere gewassen– de groei van onkruid, en daarmee insecten, vrijwel onmogelijk maakt. Evenals de (over)bemeste weilanden waar niets anders dan gras op groeit.

Soms kan het progressief zijn om terug te gaan. Vooruitgang achterwaarts. (Dat is wat de Historische tuin in Aalsmeer bijzonder maakt.)

Maar eerst weer letterlijk terug in de tijd, de achttiende, negentiende eeuw, terug naar Goethe. Bestudeerde de fysieke wereld zonder deze geweld aan te doen. Fenemenologische benadering 'avant la lettre'. Nog steeds, en wellicht meer dan ooit, zou Goethe's benaderingswijze een actueel belang kunnen krijgen. Een denkvorm waarbij de delen vanuit het geheel worden gezien. Ik zou op mijn bescheiden domein de causaal-analytische methode graag inruilen tegen Goethe's beeldende, fenomenologische methode. Dat betekent een andere verhouding aannemen tot het object. Dat betekent gewapend met eigentijdse middelen de paden op, de lanen langs en de tuinen in, die van Aalsmeer bijvoorbeeld.

Goethe zou zich –als zijn karkas niet net voor de 'Wende' gestript was door Oost-Duitse wetenschappelijke bureaucraten– met zijn laatste spiervezel uit zijn graf hebben opgericht, om deel te kunnen hebben aan de euforie van de instrumenten tot verzamelen die onze tijd de mensheid biedt. Zoals daar zijn: fotocamera's, elektronenmicroscopen, (video)camera's, geluidsofname en –weergave apparatuur, en vooral natuurlijk de electronica en sinds kort de digitale varianten van al het bovengenoemde: scanners, digitale bestandsopslag, etc.etc. Goethe als fenomenologisch beschouwer ging zeer respectvol met de door hem bestudeerde objecten om. Niet zozeer het openmaken, blootleggen, snijden en delen interesseerde de wetenschapper, schrijver, dichter , maar het waarnemen vanuit een nieuwe positie. Met name deze tijd zou hem het gereedschap in handen gegeven hebben om zonder ingrepen in het object van studie zijn onderzoekingen uit te voeren.

Terug naar het verzamelen. De lol zit hem niet in de verzameling an sich hebben we net vastgesteld, maar in de ordening. Het systeem. Wetenschappers gebruiken logische systemen. Rationeel, helder, zo transparant mogelijk, hoewel ook logica kan dichtslibben als je niet oppast, herhaalbaarheid, verificatie, we kennen het allemaal wel. Maar er is een andere groep verzamelaars – hoewel ik aarzel het woord groep te gebruiken, laat ik in dit verband over categorie spreken – die andere methodes hanteert. Lyrische of poëtische modellen, of andere niet-logische systemen, of logische maar niet verifieerbare modellen of helemaal geen systeem (zie mijn ateliers). Ik doel natuurlijk op kunstenaars en andere eigenzinnige 'wetenschappers'.

De verzamelaars onder ons laten zich vaak makkelijk herkennen. Ietwat wetenschappelijk angehaucht worden er series gemaakt, geven titels indicaties van vindplaats of tijdstip waarop. Of geven simpelweg aan onderdeel te zijn van een reeks: A/32.11

Fundamenteel menselijk verlangen, lijkt me zo. Ik heb eens een serie tekeningen gemaakt, academische stijve aquarellen van alle groente en fruit uit mijn moestuin van één seizoen. Zaaïen, wieden, poten, wieden, uitplanten, wieden, verzorgen, oogsten, tekenen, bereiden, eten, verteren. Kringloop. Het hele proces. Verzameling die eindigt en begint in het lichaam. Van mentaal naar fysiek, en weer terug natuurlijk. In de kunst wordt dat conceptueel genoemd.

Verder niet zo belangrijk. Verzamelen is ook vastleggen, het vast willen houden in beelden veelal. Het komt voor in de beste kringen, dat blijkt maar weer. 'Verzamelaars', ik bedoel de verzamelaars die we zo noemen in het domein van de kunst, zijn

eigenlijk veel minder verzamelaars dan veel kunstenaars dat zijn. Paar werkjes aanschaffen op 'goed gevoel' en je bent al een hele piet.(Sorry).

Over de postzegelverzamelaar (het cliché van de verzamelaar) wil ik het hier niet hebben. Dat zijn de bureaucraten onder ons. Van hetzelfde soort dat de botten van Goethe hebben gereinigd. Nooit eens een zegeltje op zijn kop, alle series compleet etc. dan pas slapen, geen denken aan dat verbleekte zegeltje eens een beetje bij te kleuren, brrrr.

Eigen systemen, daar gaat het mij om. Zo stoot ik jaren geleden in Kew Gardens in London op een kleurenidentificatiekaart van de 'Royal Botanic Garden Edinburgh' van de 'Flora of British Fungi'. Prachtig en voor mij als paddestoelenliefhebber, (-tekenaar, -verzame-laar, -bereider), zeer praktisch. De kleurenvakjes op de kaart corresponderen met de kleur van de hoed van paddestoelen, de sporen, het sap of andere onderdelen en is een druktechnisch hoogstandje. Als ik bij wijze van spreken een sporenafdruk maak van de hier veel voorkomende Lactarius deliciosus (oranjegroene melkzwam, de latijnse naam spreekt overigens boekdelen) en die naast het kleurenvakje van de kaart leg dan komen de kleuren perfect overeen. Zeer welkom hulpmiddel derhalve bij de ingewikkelde determinatie die bovendien van alles met je gezondheid te maken kan krijgen. Enfin, die kaart met kleurenvakjes heeft als bijzonderheid dat de namen van de kleuren geheel anders zijn dan ik gewen ben van kleurkaarten. Ieder z'n vak zou je zeggen, ik ken die kaarten vooral vanuit de verfindustrie. En dan krijg je bij wat de leek lichtbruin noemt: sienna, of: lichte oker. En donkerblauw wordt cobalt of ultramarijn, enfin, ik hoef je niets te vertellen, met een schilder in de buurt zal er wel eens pigmentnaam gevallen zijn. Die kaartkleuren nu hebben blijkbaar een heel ander referentiekader dan schilderspigmenten.

En ik zie meteen een rokerige britse kamer voor me met een gezelschap in tweed geklede, enigszins droge mycologen die een avondje hebben belegd om tot een definitieve naamgeving te komen. Er wordt ruziemakend en roepend overlegd tot de voorzitter de voorstellen in stemming brengt. Omdat de heren paddestoelenkenners ook fijnproevers zijn en de wijn al rijkelijk heeft gevloeid vind een groot deel van de termen een oorsprong in het culinaire en natuurlijk in dat wat de mycologen verdbindt, het bos, de biotoop van de fungi. Wat te denken bijvoorbeeld van wijn (simpelweg wijn, als kleur), donkerwijnbruin, lichtwijnbruin, wijngrijs,olijf, olijfgrijs, olijfbuin, olijfzwart, saffraan, lemon, apricot, perzik, sinaasappel, ree, dadelbruin, dadelpaarsig, kastanje, kastanjepaarsig, melkerige koffie, rookgrijs, sigaarbruin, snuifbruin, hazelnoot, etc. etc.

Heerlijk om te zien, zo'n prachtige kleurenkaart met die sappige namen. En nuttig daarenboven.

Zo komen we zachtjesaan tot mijn kleurenkaart voor de historische tuin van Aalsmeer. Die tuin is bijzonder vanwege het feit dat hij niet specialistisch is. Sinds enkele decennia zijn alle kwekers zich toe gaan leggen op een paar soorten: rozen, fruitbomen –struiken, fuchsia's, etc. De tuin in Aalsmeer kweekt zoveel mogelijk soorten die ooit in de streek gekweekt werden. Tegen de specialistische klippen op. Uiteraard moet er wat geld bij van de gemeenschap (en van sponsors uit kwekerskringen die niet gek zijn want zo'n tuin is natuurlijk ook een uiterst waardevolle genenbank). Lopend in de tuin vroeg ik me (voor de zoveelste keer) af wat de organisatoren van de tentoonstelling toch in godsnaam voor ogen stond met het daar plaatsen van 'sculpturen' of kunstwerken. Ik kreeg nog een prachtig boekje opgestuurd met een verslag van een verblijf in de tuin van een Japans kunstenaar enkele jaren geleden in het kader van een project van het Praktijkburo en in de bijgaande teksten (van o.a. Susanne Oxenaar) wordt de bijzondere ontmoeting gemeld en de fantastische samenwerking die soms wel wat misverstanden met zich meebracht, maar waarvan het resultaat toch een uitermate geslaagd werk was wat in stand werd gehouden door de goede zorg van de medewerkers van de tuin.

'Die kunstenaar uit , waar kwam die ook weer vandaan, Tokyo of zo, die had er echt niets van begrepen, dat was een groot misverstand, dat moeten we hier niet meer hebben', voegde de beheerder van de tuin mij toe.

Dat begreep ik wel. In die prachtige kleinschalige gevarieerde kwekerij had de japanner o.a. een gigantisch buitenproportionele onkruidbal bedacht als tegenwicht voor het gekweekte en gewiede, zoiets, tja...

Mijn kaart bestaat uit kleurenvakjes die afkomstig zijn van dia's die ik gemaakt heb op vrijdag 26 maart, de eerste zonnige dag in de lente van '99. De tuin bot dan net uit. Een enkele vroege soort staat in bloei, verder veel groenblijvende heesters, blad en knoppen dus, en voor een deel ook de binnenblijvers, geraniums die in de kas hebben overwinterd, cyclamen en andere vensterbankplanten die al zo'n lange geschiedenis hebben in Aalsmeer maar tegelijkertijd deel zijn gaan uitmaken van onze cultuur. De kleurenvakjes zijn niet egaal maar vertonen texturen, het gaat dan eigenlijk ook om uitvergrote delen van planten maar ook bloempotten, de geteerde onderkant van een boot (kleur: 'praamzwart') en andere elementen. De namen van de kleuren refereren zoveel mogelijk aan de planten zelf of aan hun gebruik of typische eigenschappen. In het ene geval wat poëtischer dan in het andere (het grijze kleurvlakje (stukje van een gieter) heeft als naam 'zink'. De Taxus baccata, de welbekende struik die gebruikt wordt als in vorm geknipte heester (kippen, torens etc.) heeft als nederlandse naam ook wel 'venijnboom' vanwege de giftigheid van blad en zaad en de aantrekkelijkheid van de rode bes, en het groene kleurenvakje krijgt dan de naam 'venijn' of 'venijngroen'. Het roze van de daar gekweekt madelief wordt 'liefroze', het wit van Viola odorata 'welriekend wit'.

Kortom, het wordt een kaart (door drukkerij Rob Stolk gedrukt, die er zijn best op gaat doen) die helemaal nergens anders bruikbaar is dan in de historische tuin in Aalsmeer. En dan ook nog slechts in het voorjaar. Daarnaast is het een werkje dat mogelijk tot nadenken stemt over systemen. Over de willekeur ervan. Er bestaat geen standaardkleur, standaardflor, standaardcatalogus. (Dat de majoor uit het begin van dit verhaal het niet gemaakt heeft maar Linnaeus heeft misschien wel te maken met het feit dat hij een fransman was, of in het leger diende, of niet op de vrouw van zijn promotor viel, of juist wel.) En over het feit dat we allemaal een kleurenkaart kunnen maken, dat we onze eigen kleuren kunnen benoemen, onze eigen taal kunnen gebruiken, tegen standaardisering in. Klein protest tegen de EEG.

Rudy Luijters, april 1999.

CALENDARIUM

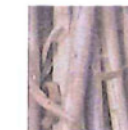
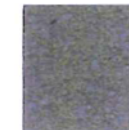
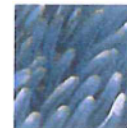
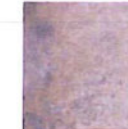
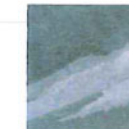
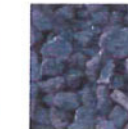
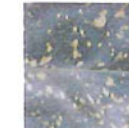
Museumtuin De Pont Tilburg
lente 2001 t/m winter 2002

De grote ommuurde tuin van De Pont wordt steeds voor twee jaar aan een kunstenaar ter beschikking gesteld voor speciale projecten en presentaties. De tuin wordt aangeboden als 'een zaal zonder dak'. Onder de noemer 'de tuin van' is er in de afgelopen jaren achtereenvolgens van Jeroen Doorenweerd, Piotr Müller, John Körmeling en Rosemarie Trockel werk te zien geweest. Met uiteenlopende ingrepen en activiteiten hebben zij de tuin als een publieksruimte bij het museum betrokken. Vanaf de eerste lentedag van 2001 tot en met de winter van 2002 is de tuin het domein van Rudy Luijters (Den Haag 1955). Luijters heeft zijn project de titel Calendarium gegeven en gedurende twee jaar zal hij alle natuurlijke veranderingen en gebeurtenissen volgen en registreren. Hiertoe zal hij de tuin gedeeltelijk herinrichten en opnieuw beplanten om zo ook een diversiteit in flora en fauna te creëren. De tuin wordt hiermee een plek waar de bezoeker wordt uitgenodigd om op verschillende manieren een natuurlijk tijdsverloop te ervaren.

Bij de herinrichting en beplanting is Luijters niet geïnteresseerd in de esthetiek van de tuinaanleg of de plantencombinaties. Hij wil geen siertuin creëren met borders, perken en priëlen en hij zoekt geen klassieke vormgeving of romantische effecten waarmee je de tuin zou kunnen beleven als een idyllisch oord van gecultiveerde natuur. De tuin is in de eerste plaats een onbebouwd stukje stadgrond waarop allerlei planten en dieren zich thuis blijken te voelen. Het is een leefgebied voor bomen, planten en bloemen, mossen en grassen, insecten, vogels en zelfs konijnen. Een groep berken staat er van oudsher, twee beuken zijn onlangs verplant en de fruitboompjes en narcissen stammen nog van 'de tuin van John Körmeling'. Het pad waarover eerder de kinderauto's van Rosemarie Trockel reden, is door Luijters ingezaaid met allerlei grassoorten en inheemse planten. Hij wil weliswaar zo min mogelijk ingrijpen, maar heeft toch enkele aanpassingen moeten doen. Omdat het Calendarium zich richt op natuurlijke processen en veranderingen, heeft hij een verscheidenheid aan planten, bloemen en kruiden in de tuin gezet, onder meer in twee grote kweekbedden en twee 'platglasbakken' (die vaak in volkstuinten worden gebruikt). Een verrijdbaar tuinhuis fungeert als observatiepost en tijdelijke werkruimte. Op verschillende manieren wil Luijters verslag doen van de gebeurtenissen in de tuin. In het kwartaalbericht van De Pont en op de website worden de seizoenen gevolgd in een speciale rubriek met beelden en berichten. Ook wil Luijters een relatie leggen tussen de binnen- en de buitenruimte van het museum door opnames uit de tuin binnen op een beeldscherm te laten zien en door eetbare gewassen en kruiden in het restaurant te laten gebruiken.

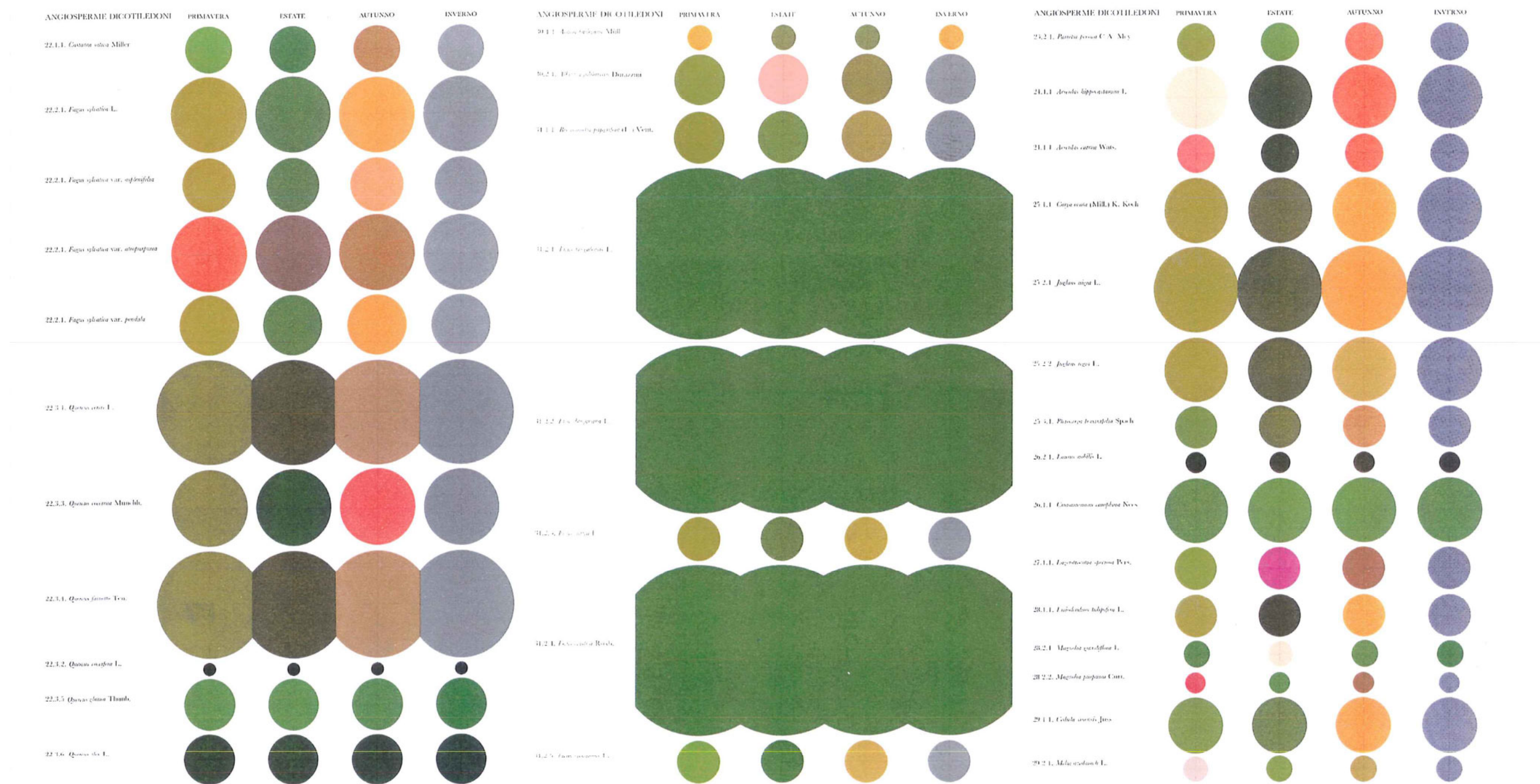
Vanuit zijn interesse voor museumtuinen heeft Rudy Luijters talrijke voorbeelden bekeken, maar slechts zelden vond hij een tuin die daadwerkelijk door een kunstenaar was ingericht. Gewoonlijk wordt een museumtuin gebruikt als een buitenruimte voor beelden of een ontspanningsplek voor bezoekers. De inrichting is meestal esthetisch (als verfraaiing van het gebouw en de omgeving) en functioneel (bijvoorbeeld voor een beeldenroute of een terras). Bijna nooit wordt de tuin naar concept of uitvoering beschouwd als de ingreep en de visie van een kunstenaar. Een van de belangrijkste uitzonderingen hierop is de tuin die de Duitse kunstenaar Lothar Baumgarten voor Fondation Cartier in Parijs heeft gemaakt. Voor Luijters is de tuin vooral een werkterrein en een afgebakend gebied voor onderzoek, registratie en inventarisatie. Hij bestudeert de voortdurende veranderingen die in een natuurlijke omgeving plaatsvinden niet zoals een bioloog, een kweker of een hovenier dat doet, maar als een kunstenaar bij wie nieuwsgierigheid en aandacht voorop staan. Zijn afgelegen woonomgeving in de Waalse heuvels biedt hem wat dit betreft een overdaad aan materiaal. Maar juist ook een stuk grond midden in de bebouwde omgeving van Tilburg vormt een verrassende biotoop.

De observaties en registraties leiden tot verslaglegging en ordening. De door Luijters gehanteerde ordeningsprincipes zijn niet functioneel of wetenschappelijk, maar eigenzinnig en associatief. Zijn kleurenkaarten geven ordeningen op basis van kleur, materiaal of structuur (bijvoorbeeld van bloemen, bladeren, mossen en schorsen). Het is een systematiek met een eigen logica, die Luijters stelt tegenover de -economische- standaardisatie waarmee de wereld gewoonlijk wordt gemeten, gerubriceerd en 'onttoerd'. Soms doet hij verslag van zijn registraties in reeksen aquarellen van groente, fruit of paddestoelen. Ook bouwt hij een serie 'niet-architectonische bouwsels' (schuurtjes, schuilhutten en uitkijkposten) op schaal na. In de Alblasserwaard plaatst hij observatiehutten met zicht op het landschap en rond het Energie Centrum Nederland in Petten plant hij een rozenhaag van 5 kilometer. Maar net zo goed past het onderhouden van zijn groententuin of het maken van eigen honing in zijn kunstenaarschap. Voortdurend gaat het hem om onze relatie tot en beleving van het landschap en de natuur met alle zintuigen; kijken, luisteren, ruiken, proeven en voelen. Deze zintuiglijke ervaringen staan ook centraal bij zijn tuinproject voor De Pont. Het Calendarium is als een middeleeuws getijdenboek waarin de jaargetijden worden vastgelegd als een panorama van de relaties die de mens met de natuur onderhoudt.

											
1 Cyclamwit	8 Parijs	15 Blaastrood	22 Liefroze	29 Vergeten lila	36 Mattenbruin	43 Transparant grijs	50 Bastgrijs	52 Witgetrokken groen	58 Vensterbank paarsgroen	62 Pijngroen	69 Wintergroen
											
2 Sterrenwit	9 Marsepeinroze	16 Berlijns rood	23 Nimfroze	30 Lever	37 Droogbruin	44 Slootgrauw	51 Pangroen	53 Mariëtte	59 Vensterbank blauwgroen	63 Jeneverblauw	70 Grafgroen
											
3 Tinwit	10 Denderend roze	17 Blockoranje	24 Fijnroze	31 Sterrenpaars	38 Panrood	45 Zink	54 Palmgroen	60 Vensterbank groen	64 Blauwzilver	71 Hechtgroen	
											
4 Welriekend wit	11 Bloedroze	18 Jasmijn	25 Westfaals	32 Lordspaars	39 Terra handgemaakt	46 Pangrijs	55 Kweegroen	61 Vensterbank roodgroen	65 Balsemgroen	72 Bontgroen	
											
5 Knopgeel	12 Schijngeel	19 Gebroken geel	26 Cyclaam	33 Aalsmeers fluweel	40 Terra oud	47 Cokes	56 Mosgroen	66 Venijngroen	73 Democratisch groen		
											
6 Geveerd geel	13 Algerijs geel	20 Lentegeel	27 Sleutelpurper	34 Koningsrood	41 Terra nieuw	48 Bagger	57 Scherpgroen	67 Vivace	74 Stofgroen		
											
7 C. van Damgeel	14 Chinees geel	21 Echtgeel	28 Palmpaars	35 Hondsrood	42 Terra ongebruikt	49 Praamzwart	68 Rheingold	75 Spatgroen			

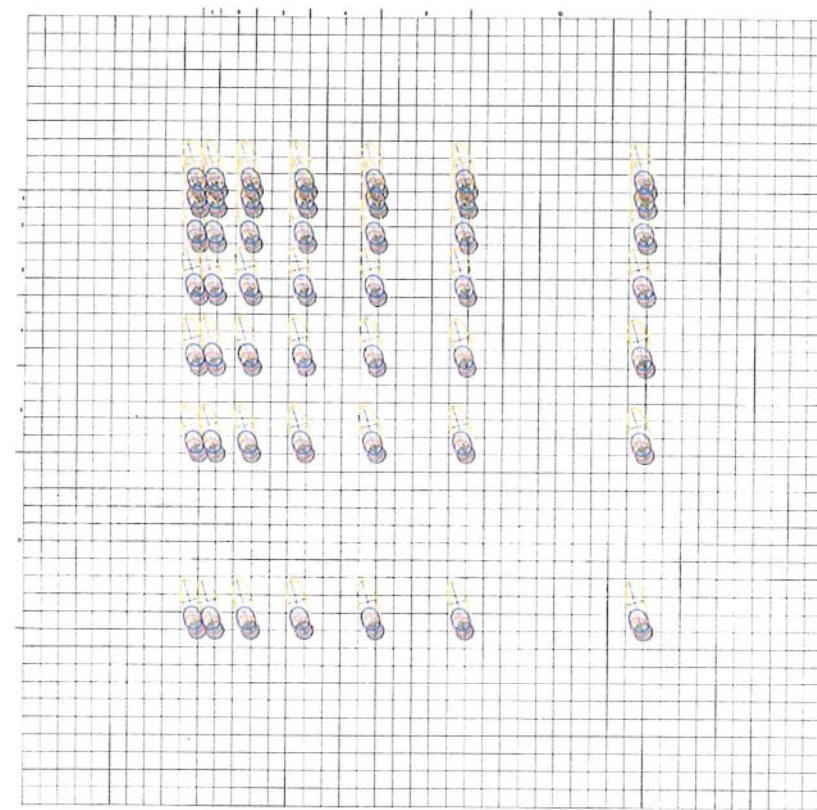
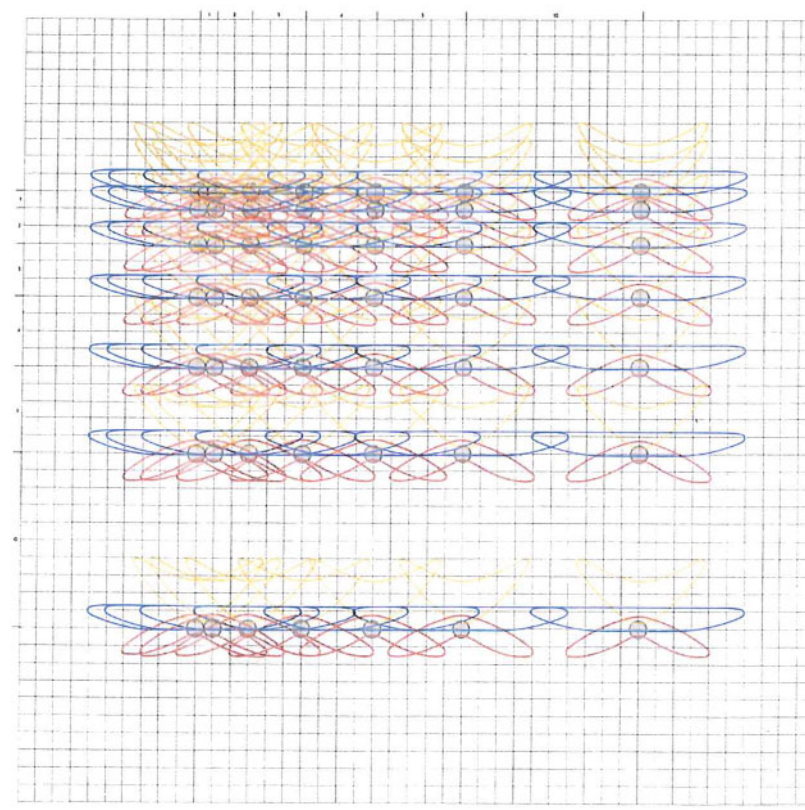
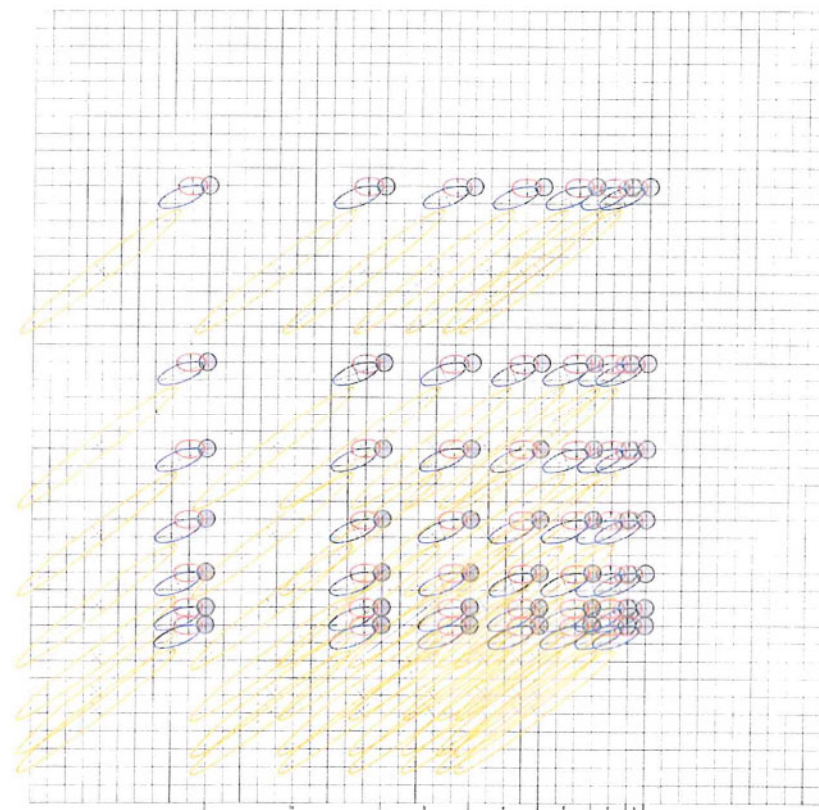
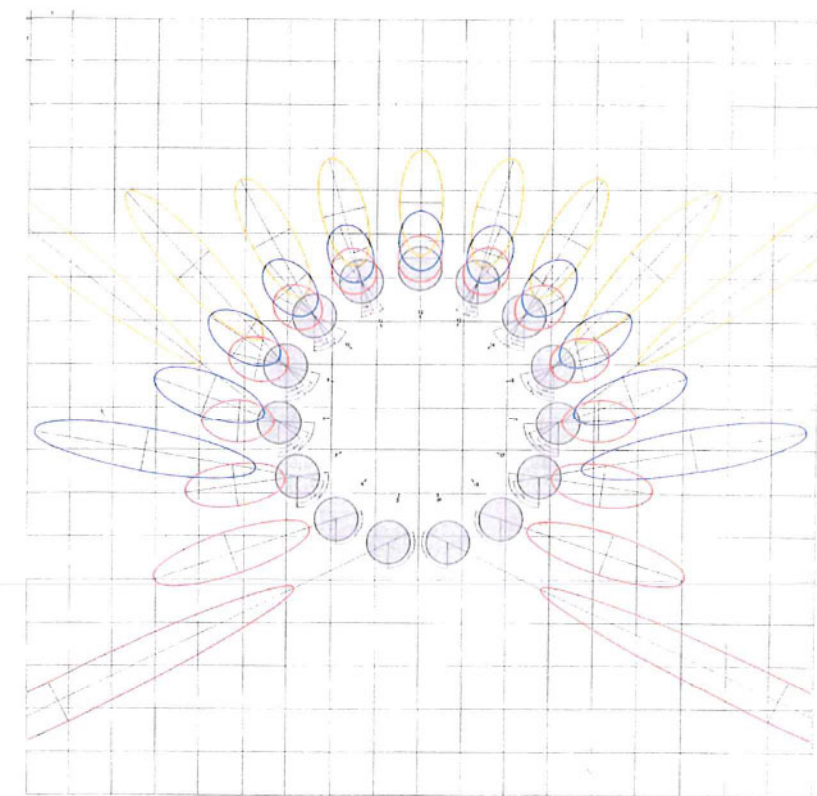
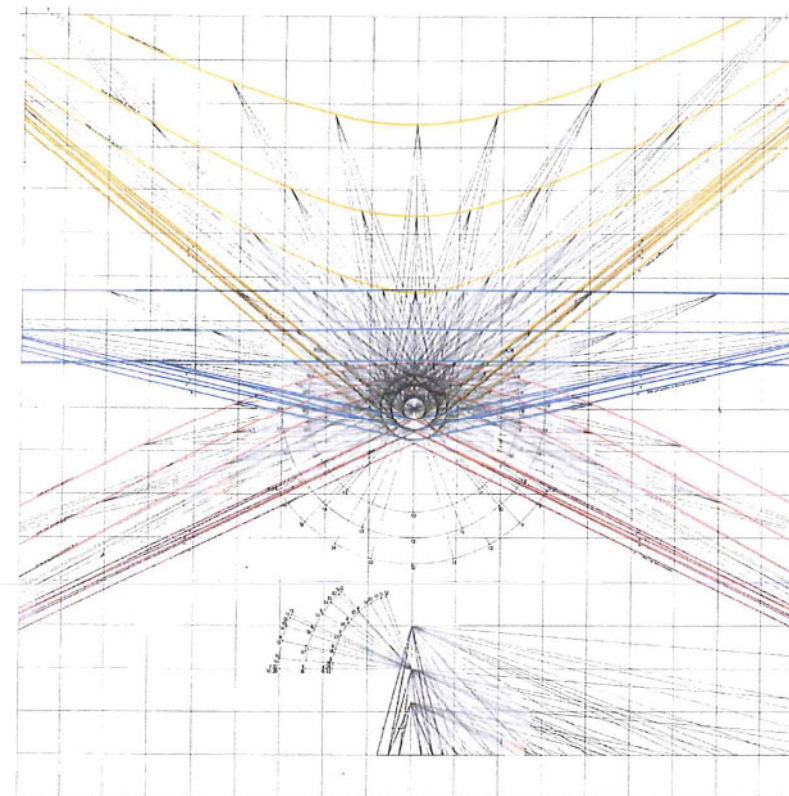
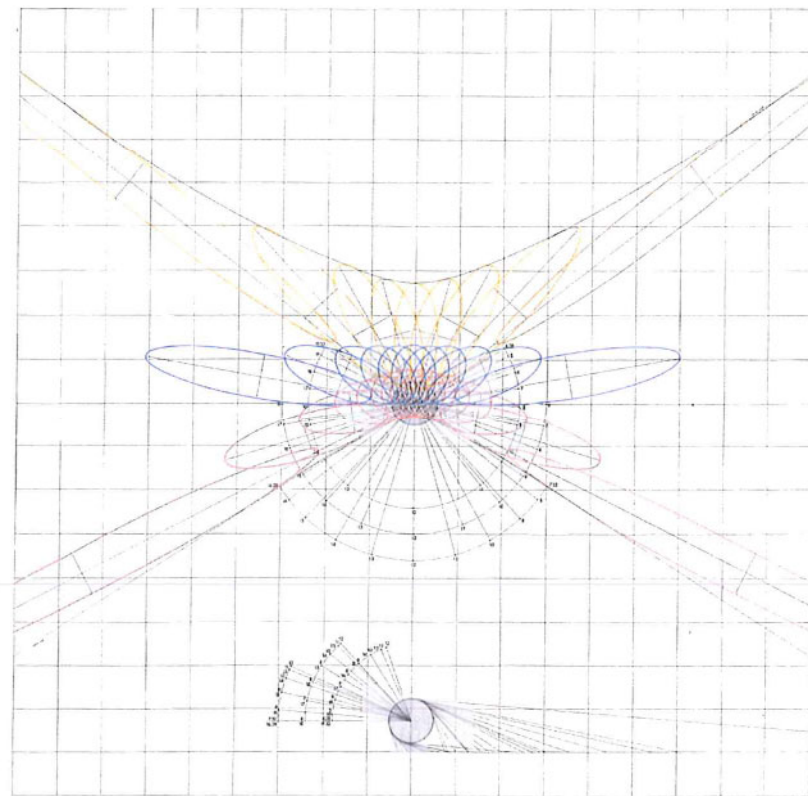
KLEURENIDENTIFICATIEKAART

Historische tuin Aalsmeer
lente 1999
studie door Rudy Luijters

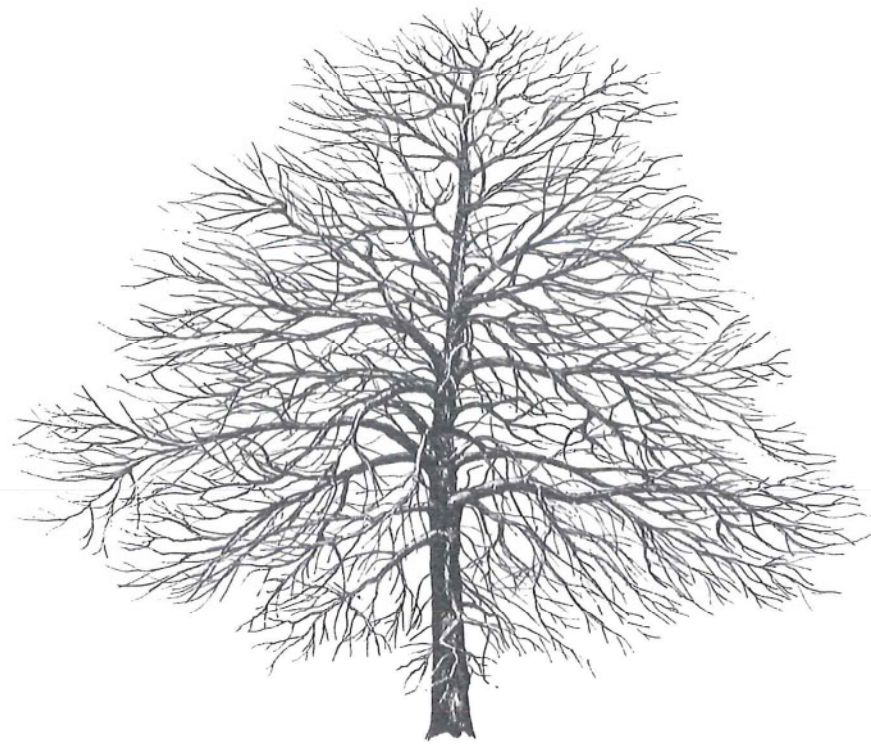
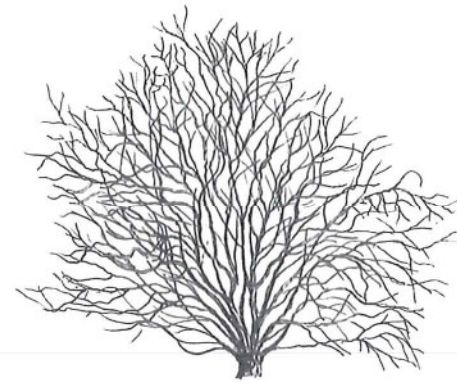
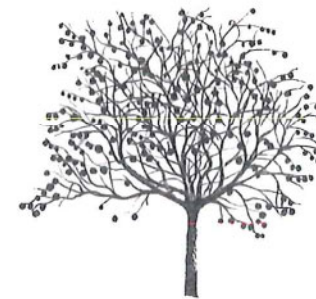
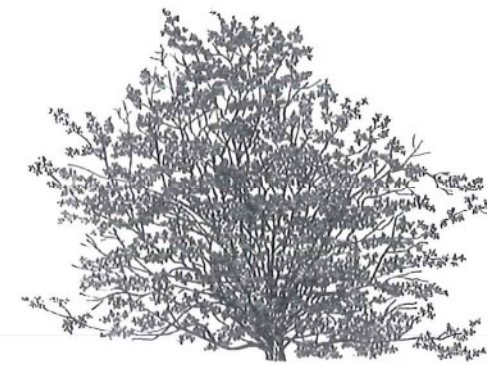
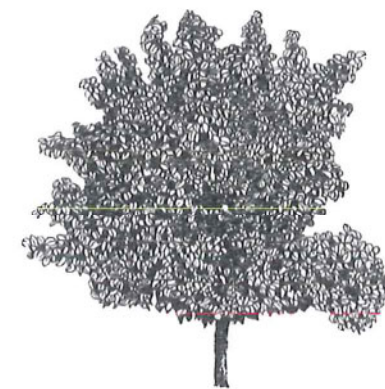
STUDIE VAN DE KLEUREN EN DE VOLUMES VOLGENS DE SEIZOENEN

studie door Cesare Leonardi en Franca Stagi

STUDIE VAN DE SCHADUWEN VOLGENS DE SEIZOENEN

studie door Cesare Leonardi en Franca Stagi

17.1.1. *Cornus controversa* Hemsl.17.1.2. *Cornus florida* L.18.1.1. *Diospyros kaki* L.

STUDIE VAN BOOMSTRUCTUREN

studie door Cesare Leonardi en Franca Stagi

STUDIEOPDRACHT VOOR HET OPSTELLEN VAN EEN **MASTERPLAN** VOOR DE **HOGHE RIELEN**

2002 **COUSSEE & GORIS ARCHITECTEN**

